

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lausuntoversio 22.12.2021)

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuuslakia, perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia sekä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia. Esitys liittyy hallitusohjelman mukaisen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon yhteydessä havaittuihin lainsäädännön tarkennustarpeisiin.

Esityksessä esitetään tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalaa rajaamalla soveltamisalan ulkopuolelle Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat, laajennettavaksi 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuutta lasten perusopetuksessa, tarkennettavaksi opiskelupaikan osoittamista koskevaa sääntelyä, säädettäväksi oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin koskemaan myös ajallisesti pitkää koulumatkaa, laajennettavaksi ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia sekä tehtäväksi oppivelvollisuuslakiin eräitä muita teknisluonteisia tarkennuksia. Koulutusta koskevissa laeissa ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan eronneeksi katsomisesta silloin, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös opintonsa aloittavan oppivelvollisen erityisen tuen tarpeen arvioinnista perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös mahdollisuudesta järjestää kyseistä koulutusta valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena. Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin lisättäisiin säännös oppivelvollisille suunnatun koulutuksen rahoituksen yhteydessä oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnettävästä oppimateriaalilisästä. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkennettaisiin eräitä oppivelvollisuusrekisterin ylläpitoon liittyviä säännöksiä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Vakinaisen asumisen määrittely.....	4
2.2 17-vuotiaiden oppivelvollisten asema.....	7
2.3 Opiskelupaikan osoittaminen	11
2.4 Maksuttomuuden pidentäminen	13
2.5 Majoitus- ja matkakorvaus koulumatkan ajallisen keston perusteella	14
2.6 Tietojensaantioikeus erityisen tuen tarpeesta.....	15
2.7 Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen ja opiskeluoikeus.....	16
2.8 Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutus	16
2.9 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus työvoimakoulutuksena	17
3 Tavoitteet.....	17
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	17
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	17
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	19
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	19
4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan	19
4.2.1.2 Julkistaloudelliset vaikutukset	20
4.2.1.3 Vaikutukset koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan.....	21
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	22
4.2.2.1 Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin	22
4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin	25
4.2.2.3 Vaikutukset muihin viranomaisiin	25
4.2.2.4 Vaikutukset opiskelijahuoltotyöhön.....	26
4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	26
4.2.3.1 Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset).....	26
4.2.3.2 Alueelliset vaikutukset.....	28
4.2.3.3 Vaikutukset perusoikeuksiin	28
4.2.3.4 Tietosuojavaikutukset	29
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	30
6 Lausuntopalaute.....	31
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	31
7.1 Oppivelvollisuuslaki	31
7.2 Perusopetuslaki	36
7.3 Lukiolaki	36
7.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta	37
7.5 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.....	38
7.6 Laki vapaasta sivistystyöstä	39
7.7 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä	41
8 Lakia alemman asteinen sääntely	43
9 Voimaantulo	43
10 Toimeenpano ja seuranta	43

11 Suhde muihin esityksiin.....	44
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	44
LAKIEHDOTUKSET	50
1. Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta	50
2. Laki perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta	54
3. Laki lukiolain 24 §:n muuttamisesta	55
4. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta.....	56
5. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 18 §:n muuttamisesta.....	57
6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	58
7. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 c ja 15 §:n muuttamisesta.....	60
LIITE	62
RINNAKKAISTEKSTIT	62
1. Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta	62
2. Laki perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta	69
3. laki lukiolain 24 §:n muuttamisesta	70
4. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta.....	72
5. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 3 ja 18 §:n muuttamisesta.....	74
6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	75
7. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 c ja 15 §:n muuttamisesta.....	77
VALITSE KOHDE.....	79
vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen muuttamisesta	79

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa keskeisenä tavoitteena on, että koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy. Hallitusohjelman osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi -strategisessa kokonaisuudessa on linjattu, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Lisäksi hallitusohjelmaan on kirjattu, että oppivelvollisuusikä korotetaan 18 ikävuoteen.

Uusi oppivelvollisuuslaki (1214/2020) ja siihen liittyvät muut lakimuutokset vahvistettiin 30.12.2020, ja laajennettu oppivelvollisuus tuli voimaan syksyllä 2021. Laajennetun oppivelvollisuuden myötä kaikki alle 18-vuotiaat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat jatkossa velvollisia osallistumaan myös perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen, elleivät he ennen 18 ikävuoden täyttämistä suorita ylioppilastutkintoa tai ammatillista tutkintoa.

Hallituksen esitys perustuu laajennetun oppivelvollisuuden toimeenpanossa havaittuihin tarkennustarpeisiin. Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Esitystä on käsitelty oppivelvollisuuden laajentamisen projekti- ja seurantaryhmän kokouksissa syksyn 2021 aikana. Projekti- ja seurantaryhmän toimikausi päättyi 31.12.2021.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on teettänyt 17-vuotiaiden oppivelvollisten tilanteen selvittämiseksi erilliselvityksen (Jael Virtanen: Laajennetun oppivelvollisuuslain sääntelyn vaikutukset ja muutostarpeet: selvitys 17-vuotiaiden oppivelvollisten peruskoulun päättötodistuksen saamatta jäämiseen vaikuttavista tekijöistä).

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausunnolla 22.12.2021–4.2.2022. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla.

Hallituksen esitys on ollut arvioitavana lainsäädännön arviointineuvostossa. Arviointineuvosto antoi esityksestä lausunnon xx ja arviointineuvoston asiassa antama lausunto on luettavissa...

Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa...

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM046:00/2021>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Vakinaisen asumisen määrittely

Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Säännöksen sanamuoto oppivelvollisuuden soveltamisalasta vastaa perusopetuslain (628/1998) aiemmin voimassa olleen 25 §:n 1 momentin sanamuotoa oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuuden piiriin kuulumista koskevan säännöksen sanamuoto siirrettiin sellaisenaan perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta. Vakiintunut soveltamiskäytäntö todetaan oppivelvollisuuslakia koskevan hallituksen esityksen

perusteluissa (HE 173/2020 vp, s. 151–152) ja kyseistä soveltamiskäytäntöä on sovellettu myös uuden oppivelvollisuuslain mukaiseen laajennettuun oppivelvollisuuteen.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että oppivelvollisuuslain piiriin eivät kuuluisi sellaiset lapset, joita ei kotikuntalain mukaan katsottaisi Suomessa vakinaisesti asuviksi. Tällaisia olisivat esimerkiksi turvapaikanhakijat, joille ei vielä olisi myönnetty oleskelulupaa taikka lyhyen työkomennuksen ajan perheensä kanssa Suomessa asuvat lapset, joiden vanhemmat eivät täyttäisi kotikuntalain mukaisia edellytyksiä. Muilla kuin Suomessa vakinaisesti asuvilla olisi kuitenkin nykykäytännön mukaisesti oikeus perusopetuslaissa tarkoitettuun perusopetukseen sekä mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen vapaan hakeutumisoikeuden kautta. Perusteluissa ei ole otettu erikseen kantaa Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien alaikäisten opiskelijoiden oppivelvollisuuteen.

Kotikuntalain 4 §:n 1 momentin mukaan Suomeen ulkomailta tulleen ja Suomessa asuvan henkilön kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka määräytyy kotikuntalain säännösten mukaisesti, jos 1) hän on Suomen kansalainen, 2) hänellä on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva jatkuvaan tai pysyvään oleskeluun oikeuttava lupa, 3) hän on Euroopan unionin jäsenmaan, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen ja hän on ulkomaalaislain säännösten mukaisesti rekisteröinyt oleskeluoikeutensa Suomessa, jos häneltä edellytetään tällainen rekisteröinti, 4) hän on sellaisen henkilön perheenjäsen, jolla on Suomessa kotikuntalaislaissa tarkoitettu kotikunta taikka 5) hänellä on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa ja hänellä on lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Kotikuntalain 4 §:n 2 momentin mukaan 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuina henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että 1) hän on suomalaista syntyperää, 2) hänellä on aiemmin ollut Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta, 3) hänellä on voimassa oleva työsopimus tai muu siihen rinnastettava selvitys Suomessa tehtävää vähintään kaksi vuotta kestävä työtä tai opiskelua varten taikka 4) hänellä on ollut tilapäinen asuinpaikka Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden ajan maahanmuuton jälkeen.

Kotikuntalain 4 § 1 momentissa säädetään yleisistä edellytyksistä, joiden tulee täytyä, jotta henkilölle voidaan myöntää kotikunta Suomessa. Näitä ovat maahantulo ja asuminen Suomessa. Oleskelun tulee myös olla laillista. Yleisten edellytysten lisäksi tulee täytyä erityisten edellytysten, joista on luettelo kotikuntalain 4 §:ssä.

Kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kotikunta määräytyy kotikuntalain säännösten mukaisesti, jos henkilö on Euroopan unionin jäsenmaan, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen ja hän on ulkomaalaislain säännösten mukaisesti rekisteröinyt oleskeluoikeutensa Suomessa, jos häneltä edellytetään tällainen rekisteröinti. EU-valtion, Liechtensteinin tai Sveitsin kansalainen ei tarvitse oleskelulupaa Suomeen. Ulkomaalaislain (301/2004) 158 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksytyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja muut säädetyt edellytykset täyttyvät. Jos unionin kansalainen oleskelee Suomessa yli kolme kuukautta, hänen on rekisteröitävä oleskelunsa. Migrin tilastojen mukaan ajalla 1/2021–11/2021 tehtiin yhteensä 88 myönteistä oleskeluoikeuden rekisteröintiä 14-17-vuotiaille, joiden perusteena oli opiskelu. (lähde: <https://tilastot.migri.fi/#decisions>)

Kotikuntaoikeuden perustuessa kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 5 kohtaan ja 2 momentin 3 kohtaan edellytyksenä kotikunnan myöntämiselle on ensinnäkin, että henkilöllä on vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa eli niin sanottu B-oleskelulupa. Opiskelijoille myönnetään lähtökohtaisesti ulkomaalaislaissa tarkoitettu tilapäinen oleskelulupa (B). Lisäksi

edellytyksenä kotikunnan myöntämiselle on, että henkilöllä on tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Vakinaisuutta osoittavana seikkana pidetään muun muassa sitä, että henkilöllä on selvitys vähintään kaksi vuotta kestävästä Suomessa tehtävästä opiskelusta. Kahdella vuodella tarkoitetaan tässä yhteydessä kahta kalenterivuotta. Hallituksen esityksen (HE 206/2006) mukaan säännös koskee ammatti- ja korkeakoulututkintoa suorittavia opiskelijoita, eikä peruskoulu- ja lukio-opintoja katsota säännöksen tarkoittamaksi opiskeluksi. Lukio-opiskelijankin voi kuitenkin olla mahdollista saada kotikuntaoikeus mahdollisesti muiden kotikuntalain 4 §:n mukaisten edellytysten täytyttyä.

Ajalla 1/2021–1/2021 Migri teki 14–17-vuotiaille hakijoille opiskelun perusteella 442 ensimmäisen oleskeluluvan myönteistä päätöstä (8 kielteistä päätöstä) ja 97 myönteistä oleskeluluvan jatkopäätöstä (1 kielteinen päätös). Pääosin opiskelijat ovat ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Suurimmat opiskelijoiden kansalaisuusryhmät ovat venäläiset, kiinalaiset, nigerialaiset ja intialaiset. Kansalaisuusryhmien osalta ei kuitenkaan ole saatavilla ikäluokkatietoja, ja suurin osa kaikista opiskelijan oleskeluluvan saaneista on korkeakouluopiskelijoita.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaan koulutusta voidaan järjestää työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä joko oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena. Oppisopimuskoulutus perustuu opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaan työsopimukseen. Opiskelija voi suorittaa oppisopimuskoulutuksena koko tutkinnon tai yksittäisiä tutkinnon osia. Oleskelulupaa koskevan tulkintakäytännön mukaan opiskelijan oleskeluluvalla voi suorittaa osan koulutuksesta, esimerkiksi yhden tutkinnon osan, myös oppisopimuskoulutuksena. Jos osaamisen hankkimisesta sen sijaan pääosa tapahtuu työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä oppisopimuskoulutuksena eli määräaikaisessa työsuhteessa, tulee oppisopimuskoulutukseen osallistuvalla olla työntekijän oleskelulupa. Jos opiskelija on suorittanut tutkintoaan ensin oppilaitoksen oppimisympäristöissä, mutta henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa myöhemmin muutetaan siten, että pääosa jäljellä olevasta osaamisen hankkimisesta toteutetaan oppisopimuskoulutuksena, tarvitsee opiskelija työntekijän oleskeluluvan. Ajalla 1/2021–1/2021 Migri ei ollut tehnyt yhtään alle 18-vuotiasta koskevaa myönteistä oleskelulupapäätöstä, jonka perusteena olisi ollut työnteko.

Kotikuntaa tulee aina pyytää Digi- ja väestötietovirastolta. Henkilö voi oleskella Suomessa tilapäisesti myös ilman kotikuntaa näin halutessaan, eikä kotikunnan pyytäminen ole pakollista. Usein kotikunnan saaminen koetaan kuitenkin tarpeelliseksi, koska esimerkiksi erilaisten kunnallisten palvelujen käyttäminen saattaa käytännössä olla sidottu kotikuntaoikeuteen.

Jos alle 18-vuotiaalla lapsella on väestötietorekisteriin merkitty kotikunta Suomessa, hänet nykytilan mukaisesti katsotaan oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvolliseksi. Edellä todetuilla edellytyksillä ja menettelyillä opiskelijalle voidaan myöntää kotikuntaa tarkoitettu kotikunta, jolloin Suomeen opiskelutarkoituksessa tullut alaikäinen henkilö voi tulla oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvolliseksi. Kotikunnan saaminen perustuu aina henkilön hakemukseen ja kotikuntalaissa säädettyjen edellytysten täyttymisen arviointiin. Lisäksi kotikunnan saamisen soveltamiskäytännössä on eroja lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden välillä. Kotikunnan saamisen ajankohta voi myös vaihdella, sillä kotikuntalain 10 §:n mukaan muuttopäiväksi katsotaan ilmoitettu päivä, jos ilmoitus on tehty kuukauden kuluessa muutosta. Jos ilmoitus saapuu tämän jälkeen, muuttopäiväksi ja siis myös kotikuntaoikeuden alkupäivämääräksi katsotaan ilmoituksen saapumispäivä. Tietoa kotikunnasta ei siis välttämättä ole opintojen alkaessa ja toisaalta henkilö voi hakea ja saada kotikunnan myös kesken opintojen. Nykytilan mukaan opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat alaikäiset voivat siis olla oppivelvollisia riippuen siitä, ovatko he hakeneet ja saaneet kotikunnan. Toisaalta he voivat muuttua oppivelvollisiksi myös kesken opintojen, jos he saavat kotikunnan jossain vaiheessa opintojen aikana.

Jos henkilö katsotaan oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvolliseksi, tulee hän myös oppivelvollisuuslain mukaisen ohjaus- ja valvontavastuun sekä oppivelvollisuuslakiin perustuvien oikeuksien ja velvoitteiden piiriin. Oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin kuuluminen tarkoittaa, että opintoihin osallistuminen ei ole vapaaehtoista, vaikka henkilö lähtökohtaisesti olisikin hakeutunut Suomeen vapaaehtoisesti opintoja suorittamaan. Oppivelvollisuuslain mukaan henkilö ei voi keskeyttää opintojaan oman ilmoituksen perusteella, ellei hänellä ole uutta opiskelupaikkaa ja toisaalta koulutuksen järjestäjä on velvollinen ohjaamaan oppivelvollista uuden opiskelupaikan hakemisessa. Viime sijassa asuinkunta on velvollinen osoittamaan oppivelvolliselle uuden opiskelupaikan. Oppivelvollisuuslaissa säädettyä ohjaus- ja valvontavastuuta ei kuitenkaan voida pitää tarkoituksenmukaisena tilanteessa, jossa henkilö on hakeutunut Suomeen vapaaehtoisesti suorittamaan tiettyä koulutusta.

Oppivelvollisuuslain 9 §:ssä säädetään huoltajan valvontavastuusta, jonka mukaan oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Oppivelvollisuuslain 22 §:n mukaan huoltaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 9 §:ssä säädetyn velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, on tuomitava oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Suomeen opiskelutarkoituksessa tulevat alaikäiset oleskelevat maassa kuitenkin pääsääntöisesti ilman huoltajiaan, joten huoltajan on käytännössä hankalaa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Lisäksi oppilaitoksen ja huoltajien välinen yhteydenpito voi olla kielitaitoon liittyvien kysymysten vuoksi haasteellista.

Laajennetun oppivelvollisuuden lähtökohtana on ollut, että Suomeen opiskelutarkoituksessa tulevat henkilöt eivät tulisi laajennetun oppivelvollisuuden piiriin, sillä näiden henkilöiden osalta on perusteltua säilyttää opiskelun vapaaehtoisuus. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden tulkintakäytännön soveltaminen on kuitenkin johtanut siihen, että myös opiskelutarkoituksessa Suomeen tulleet henkilöt ovat käytännössä tulleet laajennetun oppivelvollisuuden piiriin, jos heille on myönnetty kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Kyseinen tulkintakäytäntö ei ole ollut ongelmallinen silloin, kun oppivelvollisuus on koskenut vain perusopetusta, koska perusopetusikäiset oppivelvolliset eivät käytännössä oleskele Suomessa tilapäisesti opiskelutarkoituksessa, vaan heidän oleskelunsa peruste on joku muu. Oppivelvollisuuden soveltamisalaa koskevan säännöksen sanamuotoa olisi kuitenkin oppivelvollisuuden laajentumisen jälkeen perusteltua tarkentaa siten, että opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat henkilöt eivät kuuluisi lain soveltamisalan piiriin, kuten on lakia säädettäessä tarkoitettu.

2.2 17-vuotiaiden oppivelvollisten asema

Oppivelvollisuuslain 3 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa. Perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Perusopetuksen suorittaminen alkaa oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa säädettyä ajankohtana, jollei lapselle ole tehty perusopetuslain 27 §:n nojalla päätöstä opetuksen poikkeavasta aloittamisajankohdasta. Perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta.

Perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään siis siitä, milloin oppivelvollisuutta tulee suorittaa perusopetuslaissa tarkoitettussa lasten perusopetuksessa. Lähtökohtana on, että oppivelvollinen lapsi osallistuu perusopetuslaissa tarkoitettuun perusopetukseen sinä kalenterivuonna päättyvän lukuvuoden loppuun asti, jonka aikana hän täyttää 17 vuotta. Käytännössä oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa loppuu kevätlukukauden päättyessä sinä vuonna, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Tämän ajankohdan jälkeisen oppivelvollisuuden suorittamisesta

säädetään oppivelvollisuuslaissa. Oppivelvollisuuslain 5 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen.

Oppivelvollisuuslain 4 §:n mukaan oppivelvollisen on suoritettava lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa (1215/2020), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa, Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, aikuisten perusopetuksessa tai kansanopistojen kotoutumiskoulutuksessa. Edellä mainituihin koulutuksiin opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on pääsääntöisesti perusopetuksen oppimäärän suorittaminen, mutta niihin voidaan tietyin edellytyksin ottaa opiskelijaksi myös harkkija, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää.

Perusopetuslain 26 §:n mukaan oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen eli niin sanotun lasten perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Tämän ajankohdan jälkeen asuinkunnalla ei ole velvollisuutta perusopetuksen järjestämiseen. Sääntely pohjautuu vakiintuneeseen tulkintakäytäntöön siitä, milloin kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuus päättyy. Oppivelvollisuuden laajentaminen ei muuttanut lasten perusopetukseen liittyvää kunnan järjestämisvelvollisuutta. Ennen oppivelvollisuuden laajentamista lapsella ei ollut subjektiivista oikeutta jatkaa opintojaan lasten perusopetuksessa edellä mainitun ajankohdan jälkeen, mutta kunnat ovat tapauskohtaisesti kuitenkin mahdollistaneet osallistumisen lasten perusopetukseen myös perusopetuksen järjestämisvelvollisuuden päättyneen jälkeen. Uuden oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen tämä ei kuitenkaan ole ollut enää mahdollista, koska oppivelvollisuuslaki ei tunne tätä vaihtoehtoa oppivelvollisuuden suorittamismuotona.

Oppivelvollisuuslain 10 §:n mukaan oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan päättymistä valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai muutoin. Tämä oppivelvollisuuslaissa säädetty hakeutumisvelvollisuus koskee myös niitä oppivelvollisia, joiden perusopetuksen suorittaminen päättyy perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyn mukaisesti 17 ikävuoden täyttämisen perusteella ilman päättötodistuksen saamista. Vastaavasti tässä tilanteessa sovelletaan myös oppivelvollisuuslain 11 §:ssä säädettyä perusopetuksen järjestäjän velvollisuutta ohjata ja valvoa jatko-opintoihin hakeutumista. Lähtökohtana on, että oppivelvollinen, joka ei saavuta perusopetuksen päättötodistusta laissa säädettyssä ajassa, tulee ohjata hänelle tarkoituksenmukaisimpaan oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttävään koulutukseen. Perusopetuksen järjestäjän tulee yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa miettiä nuorelle parhaiten soveltuva koulutuspolku.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan lukuvuonna 2018—2019 peruskoulun kesken jättäneitä oli yhteensä 443. Oppivelvollisuutensa kevätlukukaudella kokonaan laiminlyöneitä oli 91 ja ilman peruskoulun päättötodistusta eronneita oli yhteensä 352. Tuoreempaa tilastokeskuksen tietoa ei ole saatavilla.

Aikuisten perusopetukseen osallistuvia alle 18-vuotiaita ei tilastoida erikseen. Syksyllä 2021 aikuisten perusopetusta oli tarjolla 30 kunnassa ja neljässä kuntayhtymässä. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, jonka vuoksi sen opiskelupaikat

eivät jakaannu maanlaajuisesti tasaisesti. Lisäksi yksityiset perusopetuksen järjestäjät voivat järjestää aikuisten perusopetusta, jos niille on myönnetty aikuisten perusopetuksen järjestämislupa. Tällaisia järjestäjiä syksyllä 2021 oli 34, joista Opetushallituksen ennakkotietojen mukaan 30 järjestäjää oli aktiivisia eli myös tosiasiaassa järjestää aikuisten perusopetusta. Aikuisten perusopetuksessa ei ole lasten perusopetusta vastaavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea.

Aikuisten perusopetuksen lisäksi myös tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) voi olla vaihtoehto lasten perusopetuksen jälkeisen oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se soveltuu-kin hyvin sellaisille oppivelvollisille, joilla perusopetuksen päättötodistuksen puuttumisesta huolimatta on halua ja valmiuksia siirtyä ammatilliseen koulutukseen. TUVA-koulutuksesta annetun lain 8 §:n mukaan perustellusta syystä opiskelijaksi voidaan ottaa myös hakija, joka ei ole suorittanut edellä tarkoitettua oppimäärää, jos koulutuksen järjestäjä katsoo hakijalla muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. TUVA-koulutuksen aikana opiskelija voi korottaa perusopetuksen arvosanoja tai suorittaa puuttuvia perusopetuksen oppimäärän opintoja. TUVA-koulutuksessa opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen ja vaativaan erityiseen tukeen.

Perusopetuksen valtionosuusrahoitus muodostuu valtionvarainministeriön hallinnoimasta peruspalvelujen valtionosuudesta ja esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauksista sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Perusopetuslain 26 §:n mukaiseen perusopetukseen valtionosuus määräytyy kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 38 §:n mukaisena kotikuntakorvauksena. Kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoitus perustuu kunnan ikäluokkien asukasmääriin ja ikäluokkien asukasta kohti määrättyihin perushintoihin sekä kunnan olosuhteisiin perustuviin lisäyksiin ja lisäosiin. Kotikuntakorvaus määräytyy kunnan esi- ja perusopetuksen laskennallisten kustannusten perusteella erikseen 6, 7—12 ja 13—15-vuotiaiden sekä 16-vuotiaiden osalta. Kotikuntakorvausta ei ole määritelty 17-vuotiaiden osalta, koska kunnilla ei ole lasten perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta tälle ikäluokalle.

Perusopetusta järjestetään myös koulukodeissa. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 41 §:n 2 momentin mukaan kunta, joka on lastensuojelulain (417/2007) 57 §:ssä tarkoitettussa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joi- na oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) säädetään lisäksi yksityiselle perusopetuksen järjestäjälle, jonka perusopetuksen järjestämislupaan mukaisena erityisenä koulutustehtävänä on koulukotiopetuksen järjestäminen, koulukotiopetusta saavista oppilaista myönnettävästä koulukotikorotuksesta. Edellä mainittua rahoitusta ei myönnetä 17 vuotta täyttäneille järjestettävästä lasten perusopetuksesta.

Aikuisten perusopetuksen rahoituksesta säädetään puolestaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa. Rahoitus määräytyy kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, eikä kunta tarvitse siihen erillistä lupaa. Lisäksi yksityiset perusopetuksen järjestäjät voivat järjestää aikuisten perusopetusta, jos niille on myönnetty aikuisten perusopetuksen järjestämislupa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on saanut uuden oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen useita yhteydenottoja liittyen siihen, että lasten perusopetuksessa jatkamista ei katsota hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suoritusmuodoksi 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten osalta. Yhteyden-

ottojen perusteella tämä oppivelvollisuuslain linjaus on koettu eräissä tilanteissa ongelmalliseksi. Yhteydenottojen perusteella on selvinnyt, että ennen oppivelvollisuuden laajentamista kunnat ovat yksittäistapauksissa harkinnan perusteella mahdollistaneet perusopetuksen oppimäärän suorittamisen loppuun lasten perusopetuksessa myös 17 ikävuotta täyttäneille, vaikka lasten perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta näiden osalta ei ole ollutkaan. Varsinkin oppivelvolliset joiden perusopetuksen suorittaminen on alkanut muita ikäisiä myöhemmin, esimerkiksi Suomeen muuttamisen vuoksi, eivät välttämättä ehdi suorittaa perusopetusta säädettyssä ajassa. Perusopetuksen suorittaminen on voinut pitkittyä myös vakavan sairauden tai haasteellisen elämäntilanteen vuoksi. Mahdollisuutta on käytetty erityisesti silloin, jos perusopetuksen oppimäärästä on puuttunut vain vähäinen määrä suorituksia taikka siirtymistä muuhun perusopetuksen jälkeiseen muuhun koulutukseen ei ole pidetty oppilaan valmiuksien tai elämäntilanteen vuoksi tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona. Lisäksi tätä mahdollisuutta on käytetty koulukodeissa järjestettävässä perusopetuksessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on teettänyt 17-vuotiaiden oppivelvollisten tilanteen selvittämiseksi erilliselvityksen syksyn 2021 aikana. Selvityksessä on kartoitettu suurten, keskisuurten ja pienten kuntien (n=10) näkemyksiä oppivelvollisuuslain laajenemisen vaikutuksista 17 vuotta täyttäneiden osalta, joilta on jäänyt peruskoulun päättötodistus saamatta. Kysely lähetettiin kuntien sivistystoimen johtajille. Selvitystä varten on lisäksi haastateltu opetusalan asiantuntijoita sekä tiedusteltu Opetushallituksen, Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n, Kuntaliiton ja Suomen opinto-ohjaajat ry:n (SOPO) kantaa aiheeseen.

Kyselyn mukaan eniten peruskoulun ilman päättötodistusta päättäviä oppivelvollisia löytyy Helsingistä: heitä on vuosittain noin 80. Espoossa, Vantaalla ja Tampereella vastaava luku on noin 25–55. Keskisuurissa kunnissa luku on 0–5 ja pienissä kunnissa 0. Suurissa kunnissa korostuu oppivelvollisten ryhmä, jotka ovat tulleet teini-ikäisinä maahan ja joilta puuttuu sekä kielitaito että suomalaisen koulutusjärjestelmään rinnastettava koulutustausta. Kaikissa kunnissa päättötodistuksen saamatta jäämiseen vaikuttavat oppivelvollisen mielenterveys- ja oppimishaasteisiin sekä perhetilanteeseen liittyvät ongelmat. Runsaista poissaoloista johtuvat syyt korostuvat pienissä kunnissa. Opintojen puuttumisen määrä vaihtelee ja kyse voi olla muutamasta oppiaineesta tai parin vuosiluokan sisällöstä. Pääosin oppivelvolliset ovat jatkaneet opintojaan aikuisten perusopetuksessa, osa myös ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Selvityksessä tarvittavista tukimuodoista mainituiksi tulivat suurissa kunnissa erityisesti S2-resurssin oikeanlainen ja riittävä kohdentaminen lasten perusopetuksessa sekä kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen. Kaikissa kunnissa toivottiin lisää nopeita matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita sekä korostettiin varhaisen tuen merkitystä. Erityisesti keskisuurissa ja pienissä kunnissa korostettiin koulun ja kodin välisen yhteistyön tärkeyttä. Kaikissa kunnissa kaivattiin joustavuutta ja oppilaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Kaikki kyselyyn vastanneet toivoivat moniammatillista yhteistyötä, esimerkiksi pedagogisten asiantuntijoiden, oppilashuollon, lastensuojelun, perhetyön ja psykiatristen palvelujen sujuvaa yhteistoimintaa. Monet kaipasivat myös erilaisia osallistamisen ammattilaisia koulun tueksi, kuten yhteisöllisen oppilashuollon osaajia ja nuorisotyöntekijöitä.

Haastateltujen rehtorien, perusopetusjohtajien, opinto-ohjaajien ja kuntavalvojien mukaan uuden oppivelvollisuuslain vaikutukset ovat olleet sekä myönteisiä että kielteisiä. Erityisesti tasa-arvon lisääntyminen oppivelvollisten keskuudessa maksuttomuuden johdosta ja siitä aiheutuva syrjäytymisen ehkäiseminen, sekä yhteiskunnan suurempi vastuu nuorista nähdään hyvänä asiana. Nuorten ohjaus on tehokkaampaa, oppilaista pidetään parempaa huolta ja koulupolku saattaa olla eheämpi. Velvoite löytää nuorelle opiskelupaikka nostaa laajasti väestön koulutustasoa, mutta toisaalta tämä ei käytännössä toteudu kaikkien osalta. Haasteet koskevat erityisesti

myöhään maahan tulleita 17-vuotiaita, joilla on vain vähän koulutaustaa kotimaassaan. Toinen ryhmä, joista kaikki haastatellut olivat huolissaan, ovat erityisen tuen oppilaat. Oppivelvollisuuden laajenemisen ei nähdä hyödyttävän kaikkia, esimerkiksi kouluakäymättömiä, joiden ongelmat ovat usein mielenterveyteen tai haastavaan perhetilanteeseen liittyviä.

Selvityksessä johtopäätöksenä todetaan kyselyn ja haastattelujen perusteella näyttävän siltä, että opetuksen järjestäjällä tulisi olla nykyistä enemmän joustoa ja harkinnanvaraisuutta oppivelvollisen opintopolun järjestämisessä. Oppivelvollisten taustat ja tilanteet ovat keskenään niin erilaisia, ettei yhdellä kaavalla pystytä vastaamaan kaikkien tarpeisiin. Kuitenkin kaikki selvityksessä mukana olleet ovat yhtä mieltä siitä, että niillä oppivelvollisilla, jotka eivät ole saaneet peruskoulun oppimäärää suoritettua 17 vuotta täytettyään, tulisi olla oikeus jäädä lasten perusopetuksen puolelle 18-vuotiaaksi saakka, jos se nähdään tarpeelliseksi. Tämä jatkuvuus nähdään erittäin tärkeäksi varsinkin silloin, jos oppivelvollisella on erityisen tuen tarpeita tai hän on muuten haastavassa elämäntilanteessa. Osa selvityksessä mukana olleista näkee, että oppivelvollisella tulee olla subjektiivinen oikeus jatkaa lasten perusopetuksessa, kun taas osan mielestä tätä oikeutta ei tarvita automaattisesti kaikille. Selvityksessä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että aikuisten perusopetuksesta erityinen tuki puuttuu tällä hetkellä. Suurimman osan mielestä opetuksen järjestäjällä tulisi olla oikeus käyttää harkintaa tilanteissa, ja huomioida oppilaan kokonaistilanne sekä erityisen tuen tarve.

2.3 Opiskelupaikan osoittaminen

Perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa lähtökohtana on oppivelvollisen nuoren vapaa hakeutumisoikeus haluamaansa koulutukseen. Jos oppivelvollinen nuori ei vapaaehtoisesti hakeudu koulutukseen tai ei saa hakeutumisestaan huolimatta opiskelupaikkaa, asuinkunnan tehtäväksi on säädetty viime sijassa tehdä opiskelupaikan osoittamisesta koskeva päätös oppivelvolliselle.

Opiskelupaikan osoittamisesta säädetään oppivelvollisuuslain 15 §:ssä. Voimassa olevan säännöksen mukaan asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetussa perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa. Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulee säännöksen mukaan ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollisen henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuksien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoitettulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Opetushallituksen tilastojen mukaan elokuun 2021 lopussa oli yhteensä 344 oppivelvollisesta tehty ilmoitus asuinkunnalle. Näistä 202 oppivelvollisella oli 15.11.2021 tehdyn tarkastelun

mukaan oppivelvollisuuden suorittamiseen kelpaava aktiivinen opiskelupaikka. Mainittuna tarkasteluajankohtana puolestaan oli ilman opiskelupaikkaa 338 oppivelvollista, joista oli tehty ilmoitus asuinkunnalle. Näistä 170 oli samoja henkilöitä kuin 30.8.2021 tehdyssä tarkastelussa. Marraskuun tarkasteluajankohtaan mennessä 160 oppivelvollista oli jättänyt aloittamansa opinnot kesken ilman uutta opiskelupaikkaa siten, että heistä oli tehty ilmoitus asuinkunnalle.

Opiskelupaikan osoittamista koskevassa toimeenpanossa on ilmennyt joitakin epäselvyyksiä. Laissa säädetään kahden kuukauden määräajasta, jonka aikana tarkoituksena on selvittää oppivelvollisen nuoren tilannetta ja ohjata häntä hakeutumaan vapaaehtoisesti koulutukseen. Vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden kohdalla säädetty määräaika on kuitenkin käytännössä eräissä tilanteissa osoittautunut tarpeettoman pitkäksi, jos kyseessä on ollut tilanne, jossa opiskelija ei hakeutumisestaan huolimatta ole saanut opiskelupaikkaa. Vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden mahdollisuudet hakeutua eri koulutuksen järjestäjien koulutukseen vapaan hakeutumisoikeuden kautta ovat usein käytännössä melko rajalliset, jos alueella ei ole useita kyseiselle kohderyhmälle koulutusta tarjoavia oppilaitoksia. Näin ollen olisi perusteltua, että opiskelupaikka voitaisiin osoittaa jo ennen oppivelvollisuuslaissa säädetyn kahden kuukauden määräajan päättymistä, jotta oppivelvollinen pääsisi aloittamaan opintonsa mahdollisimman nopeasti.

Oppivelvollisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee ottaa vastaan sille osoitettu oppivelvollinen ja oppivelvollisen opiskelijan tulee aloittaa opintonsa viipymättä. Lain tarkoituksena on, että oppivelvollinen opiskelija voisi aloittaa opintonsa viipymättä sen jälkeen, kun opiskelupaikka on osoitettu. Oppivelvollisuuslaissa ei kuitenkaan ole säädetty tarkkaa määräaikaa sille, miten pian opiskelupaikan osoittamisen jälkeen koulutuksen järjestäjän tulee mahdollistaa opintojen aloittaminen. Käytännössä on ilmennyt, että oppivelvolliset ovat joutuneet odottamaan jopa useita kuukausia osoittamispäätöksen jälkeen, että pääsevät aloittamaan opintonsa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut, että osoitetut oppivelvolliset aloittaisivat opintonsa esimerkiksi vasta kevätlukukaudella seuraavien ryhmien aloittaessa. Tavoitteena on, että oppivelvollisten koulutuspolkuun ei muodostu pitkiä katkoksia ja koulutuspolku jatkuu heti perusopetuksen suorittamisen jälkeen. Tätä olisi tarpeen painottaa myös säännöksen sanamuodossa.

Oppivelvollisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voidaan järjestää joko siihen myönnetyn nimenomaisen järjestämisluvan tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n siirtymäsäännösten nojalla. Mainitun pykälän 1 momentissa säädetään, että jos järjestäjälle on myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen lisäopetuksen järjestämislupa, järjestäjä saa tämän järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta 31.7.2025 saakka. Pykälän 3 momentissa puolestaan säädetään, että jos järjestäjälle myönnetty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa, koulutuksen järjestäjä saa mainitun järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta.

Oppivelvollisuuslain 15 §:n 1 momentin säännös on tulkinnanvarainen sen suhteen, voidaanko opiskelupaikka osoittaa siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävässä TUVA-koulutuksessa. VALMA-koulutuksen järjestäjät saavat järjestää TUVA-koulutusta ilman uuden järjestämisluvan hakemista. TUVA-lain 28 §:n 3 momentin siirtymäsäännöstä on tarkennettu 1.8.2022 voimaan tulevalla lakimuutoksella 1117/2021, jonka mukaan kyseisen siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävään koulutukseen sovelletaan, mitä 4 §:n 1 momentissa säädetään velvollisuudesta järjestää koulutusta. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella.

Vastaavaa järjestämisvelvollisuutta ei sovelleta kuitenkaan yksityisen perusopetuksen järjestäjän lain 28 §:n 1 momentin siirtymäsäännöksen nojalla järjestämässä TUVA-koulutuksessa.

VALMA-koulutuksen järjestäjät muodostavat TUVA-koulutuksen järjestäjäverkon rungon ja on selvää, että tarkoituksena on ollut mahdollistaa opiskelupaikan osoittaminen tältä osin myös siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävässä koulutuksessa. Sen sijaan yksityisten perusopetuksen järjestäjien osalta tilanne on tulkinnanvaraisempi. Tulkinnan selventämiseksi säännöksen sanamuotoa olisi tarpeen tarkentaa. Olisi kuitenkin perusteltua, että siirtymäaikaana opiskelupaikkaa ei voitaisi osoittaa yksityisen perusopetuksen järjestäjän järjestämässä TUVA-koulutuksessa, koska kyseiseen koulutukseen ei liity myöskään koulutuksen järjestämisvelvollisuutta. Tulkinnan selventämiseksi säännöksen sanamuotoa olisi tarpeen tarkentaa.

2.4 Maksuttomuuden pidentäminen

Oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädetään oikeudesta maksuttomaan koulutukseen. Säännöksen 1 momentin mukaan oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Säännöksen 2 momentin mukaan maksuttomuutta pidennetään niiden ajanjaksojen kestoja vastavasti, joiden aikana oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut perusopetuksen suorittamisen jälkeen keskeytyneenä 7 §:ssä säädetyillä perusteilla tai 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen suorittaminen on ollut väliaikaisesti keskeytyneenä asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetyillä perusteilla. Jos oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytyminen johtuu 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetusta syystä tai koulutuksen suorittamisen keskeytyminen johtuu asianomaista koulutusta koskevassa laissa tarkoitetusta muusta perustellusta syystä, maksuttomuutta pidennetään kuitenkin enintään yhden vuoden ajan. Säännöksen 3 momentin mukaan edellä todetun lisäksi maksuttomuutta voidaan pidentää enintään yhden vuoden ajan, jos opiskeluajan pidentymisen syyinä on 1) terveydellisiin tai muihin painaviin syihin liittyvä opiskeluajan vaihto, 2) oppimisvaikeudet, 3) perusopetuksen jälkeisen valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittaminen tai 4) perusopetuksen oppimäärän suorittamisen viivästyminen.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n 4 momentissa säädetään maksuttomuuden pidentämiseen liittyvästä päätöksenteosta. Säännöksen mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta. Lähtökohtana siis on, oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla maksuttomuutta pidennetään ilman erillistä hakemusta, koska oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tai opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä on jo tehty hallintopäätös. Sen sijaan maksuttomuuden pidentäminen 16 §:n 3 momentissa tarkoitetulla perusteella edellyttää hakemusta ja erillisen hallintopäätöksen tekemisestä.

Voimassa olevan sääntelyn tavoitteena on, että maksuttomuuden pidentämistä ei tarvitsisi hakea erikseen silloin, kun opiskeluaikaa pidentävä seikka eli keskeyttäminen ja sen kesto on jo aiemmin todettu hallintopäätöksellä. Käytännössä maksuttomuuden pidentämistä koskevan sääntelyn soveltaminen on kuitenkin osoittautunut vaikeaselkoiseksi. Hallintopäätöksiä oppivelvollisuuden tai opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä voidaan tehdä jo opintojen alussa, jolloin ei kuitenkaan vielä tiedetä, onko maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa käytännössä tarpeellista pidentää vai ei. Lyhytaikaisesta keskeyttämisestä huolimatta opiskelija saattaa ehtiä suorittamaan opintonsa loppuun oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyin pääsäännön mukaisesti eli sen vuoden loppuun mennessä, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Tällöin maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa ei tarvitse käytännössä pidentää.

Erityistilanteissa opintojen keskeyttämisen perusteella tehtävä pidennys saattaa joka tapauksessa aiheuttaa selvittelyn tarvetta sekä opiskelijalle että koulutuksen järjestäjälle. Opiskelija saattaa vaihtaa opiskelupaikkaa kesken maksuttomuuteen oikeuttavan ajan, jolloin opiskelijan joka tapauksessa tulee hakea maksuttomuuden pidentämistä näissä uusissa opinnoissa. Ammatillista tutkintoa ja ylioppilastutkintoa samanaikaisesti suorittavan oppivelvollisen opiskelijan osalta maksuttomuuden arviointi vaatii usein myös kokonaistilanteen arviointia, jota ei välttämättä pystytä ottamaan huomioon, jos pidentämisestä päätetään ilman erillistä hakemusta.

Toimeenpanosta saatujen kokemusten perusteella vaikuttaisi tarkoituksenmukaisemmalta, että maksuttomuutta pidennettäisiin kaikissa tilanteissa hakemuksesta. Tällöin päätös maksuttomuuden pidentämisestä tehtäisiin vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että opiskelija ei saa suoritettua opintojaan loppuun oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentissa säädettyssä ajassa, ja asiasta päätettäessä voitaisiin kokonaisuutena ottaa huomioon kaikki maksuttomuuden pidentämiseen liittyvät seikat.

2.5 Majoitus- ja matkakorvaus koulumatkan ajallisen keston perusteella

Oppivelvollisuuslain 19–21 §:ssä säädetään oppivelvollisille suunnatuista majoitus- ja matkakorvauksista. Oppivelvollisuuslain mukaisiin erityisiin majoitus- ja matkakorvauksiin on oikeus vain silloin, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä. Hallituksen esityksen (HE 173/2020 vp, s. 183) perustelujen mukaan monialaisella ammatillisella oppilaitoksella tarkoitetaan oppilaitosta, jossa on tarjolla enemmän kuin yhden koulutusalan opintoja. Matkan pituuden määrittelyssä noudatetaan koulumatkatuen myöntämisessä noudatettavia matkan pituuden laskentaperiaatteita ja matkan pituus määritetään lyhintä kulkukelpoista reittiä pitkin.

Oikeus matka- ja majoituskorvaukseen on vain silloin, jos oppivelvollinen opiskelee tässä lähimmässä lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Oppivelvollinen voi kuitenkin valita haluamansa koulutusmuodon lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. Lisäksi oikeus majoitus- ja matkakorvauksiin on tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos muut ehdot korvausten myöntämiselle täyttyvät. Jos opiskelijalla on mahdollisuus asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa, oikeutta majoituskorvaukseen ei ole. Koulutuksen järjestäjä päättää majoitus- ja matkakorvauksen myöntämisestä hakemuksesta.

Perusopetuslain 32 §:n 1 momentin mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Perusopetuslain 32 §:n 2 momentissa säädetään oppilaan päivittäisen koulumatkan keston tuntimääräisistä ylärajoista. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Lukuvuoden alkaessa 13 vuotta täyttäneen oppilaan kohdalla koulumatkan keston enimmäisraja voi olla kolme tuntia. Perusopetuslain 33 §:n 1 momentin mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoittoon, mikäli oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää 32 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Oppivelvollisuuslain mukaisten majoitus- ja matkakorvausta koskevien säännösten tavoitteena on varmistaa oppivelvollisten perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan oppivelvollisuus-koulutukseen myös silloin, kun matka oppivelvollisen kodista lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen on niin pitkä, ettei hänen voida kohtuudella olettaa kulkevan päivittäisiä koulumatkoja. Perusopetuslaista poiketen oppivelvollisuuslaissa ei kuitenkaan ole erikseen huomioitu matkan

kestoja lähimpään oppilaitokseen, eikä oppivelvollisuuslaissa ole säännöksiä majoitus- ja matkakorvauksiin oikeuttavan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan ajallisesta enimmäiskestosta. Tämä on aiheuttanut hankaluuksia erityisesti saaristoalueilla asuville oppivelvollisille, jossa oppivelvollisen kodin ja lähimmän oppilaitoksen välinen matka voi olla alle 100 kilometriä, mutta matka vie ajallisesti niin kauan, ettei sen päivittäinen kulkeminen ole käytännössä mahdollista. Majoitus- ja matkakorvauksen myöntämistä olisikin perusteltua laajentaa myös tällaisiin tilanteisiin.

2.6 Tietojensaantioikeus erityisen tuen tarpeesta

Oppivelvollisuuslain 23 §:ssä säädetään tietojensaantioikeudesta. Pykälän 3 ja 4 momenteissa säädetään uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tietojensaantioikeudesta oppivelvollisen siirtyessä oppilaitoksesta toiseen. Pykälän 3 momentin mukaan oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Pykälän 4 momentissa säädetään lisäksi, että rehtorilla ja oppivelvollisen opetuksen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

Kyseiset tietojensaantioikeudet eivät koske kuitenkaan asuinkunnan tiedonsaantia sen ollessa ohjaus- ja valvontavastuussa ja osoittaessa opiskelupaikkaa oppivelvolliselle. Asuinkunta joutuu tässä ohjaustehtävässä arvioimaan opiskelijan vaativan erityisen tuen tarvetta sekä ohjaustarvetta muiden palveluiden piiriin, mutta voimassa olevan sääntelyn mukaan asuinkunta saa tehtäviensä toteuttamiseksi tarvittavia tietoja ainoastaan suoraan oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan. Olisikin perusteltua, että asuinkunnalla olisi laajemmat tiedonsaantioikeudet, jotta se voisi toteuttaa sille säädettyä ohjaus- ja valvontavastuuta asianmukaisesti.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, on koulutuksen järjestäjän selvittävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Sääntelyllä varmistetaan, että opiskelijan erityisen tuen tarve ja aiemmin käytetyt tukitoimet tulevat uuden koulutuksen järjestäjän tietoon oppivelvollisen siirtyessä perusopetuksesta valmentavaan koulutukseen. Tiedonsaantioikeudesta tältä osin perustuu oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momenttiin.

Edellä mainittu säännös perusopetuslain 17 §:n mukaisen erityisen tuen päätöksen huomioinnista koskee vain siirtymistä perusopetuksesta TUVA-koulutukseen. Myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen. Siirtymistä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen koskevat oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentin yleissäännökset koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen saantioikeudesta aiemmalta koulutuksen järjestäjältä ja opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön ei sisälly TUVA-lain 22 §:n 1 momenttia vastaavaa säännöstä opiskelijan erityisen tuen tarpeen selvittämisestä ja arvioinnista perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Vastaava säännös olisi perusteltua lisätä myös ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

2.7 Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen ja opiskeluoikeus

Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä toistaiseksi. Säännöksen mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Mahdollisuus oppivelvollisuuden keskeyttämiseen toistaiseksi on tarkoitettu tilanteisiin, joissa ei ole perusteltua keskeyttää oppivelvollisuutta määräajaksi, jos jo etukäteen voidaan arvioida, että sairaus tai vamma tulee estämään oppivelvollisuuden suorittamisen pysyväisluonteisesti eikä oppivelvollinen tule enää jatkamaan opintojaan.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opiskeluoikeus voi päättyä oman ilmoituksen perusteella tai kun koulutuksen järjestäjä katsoo opiskelijan koulutusta koskevien lakien nojalla eronneeksi. Eronneeksi katsominen on mahdollista, mikäli on ilmeistä, ettei opiskelijan ole tarkoitus osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Voimassa olevien säännösten sanamuodon mukaisen tulkinnan mukaisesti opiskelijan opiskeluoikeus jää yhä voimaan, vaikka oppivelvollisuuden suorittaminen keskeyttäisiin oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin nojalla toistaiseksi, ellei oppivelvollinen ilmoita erikseen myös eroamisestaan. Jos oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämiss päätös tehdään toistaiseksi, lähtökohtana tällaisessa tilanteessa on kuitenkin aina se, ettei opiskelija tule enää jatkamaan opintojen suorittamista. Olisikin selkeämpää, että opiskelija katsottaisiin eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen nojalla. Tällöin koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi pyytää erillistä eroamisilmoitusta oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan eikä opiskelupaikka jäisi turhaan käyttämättömänä voimaan, jos eroamisilmoitusta ei toimiteta.

2.8 Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutus

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin (632/1998) lisättiin säännökset kansanopistojen oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta, jota rahoitetaan 100-prosenttisella valtionosuusrahoituksella. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että kansanopistojen järjestämän oppivelvollisille suunnatun maksuttoman koulutuksen määrällinen taso rajoitetaan alkuvaiheessa enintään noin 650 vuosittaiseen opiskelijaan. Tästä aiheutuva kustannusvaikutus olisi vuositasolla 3,5 miljoonaa euroa. Syksyn 2021 toteutuneiden tietojen (20.9.2021) mukaan kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksessa on aloittanut 521 opiskelijaa. Kyseistä koulutusta järjesti yhteensä 31 kansanopistoa.

Vuodelle 2022 ennakkollista rahoitusta on myönnetty 20.9.2021 tässä koulutuksessa kirjoilla olevien 521 opiskelijoiden perusteella yhteensä 2 578 838 euroa koulutuksessa syntyvien opiskelijaviikkojen valtionosuuden korottamiseksi 57 prosentista 100 prosenttiin. Uudistuksen siirtymäkaudella ennakkollinen rahoitus tarkistetaan syyslukukauden osalta 20.9.2022 Opetushallituksen tiedonkeruussa ilmoitettujen opiskelijoiden määrän mukaiseksi. Mikäli koko vuoden rahoitettavien suoritteiden yhteenlaskettu lisärahoituksen tarve suoritteiden valtionosuuden korottamiseksi täysimääräiseksi ylittäisi tälle koulutukselle oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä varatun 3,5 miljoonan euron lisämäärärahan tason, myönnettävien suoritteiden määrä suhteutetaan alaspäin, kunnes määritely taso saavutetaan.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen valtionosuusrahoitus nostettiin 57 prosentista 100 prosenttiin, mutta uudistuksessa ei huomioitu erikseen kansanopistoille kyseisessä koulutuksessa aiheutuvia oppimateriaalikustannuksia. Kansanopistot eivät voi periä jatkossa oppivelvollisilta opiskelijoilta opiskelijamaksuja ja oppivelvollisuuslain 17 §:n mukaan kansanopistojen vapaan sivistystyön oppivelvollisille suunnattujen koulutusten oppimateriaalit ovat opiskelijalle maksuttomia. Oppivelvollisuuden

laajentamista koskevan hallituksen esityksen valmistelussa lähdettiin siitä, että 100-prosenttinen valtionosuusrahoitus kattaisi kaikki opiskelijan itsensä aiemmin vastaamat kustannukset, sekä opiskelijamaksut että oppimateriaalit. Käytännössä on kuitenkin ilmennyt, että rahoitus ei riitä kattamaan oppimateriaaleista aiheutuvia kustannuksia. Oppimateriaalikustannuksia aiheutuu opetuksessa tarvittavista oppikirjoista ja muusta opiskelumateriaalista, tietokoneista, laskimista, ohjelmistolisensseistä ja muista työvälineistä.

2.9 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus työvoimakoulutuksena

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 23 §:n 3 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään oikeudesta järjestää tutkintoja ja muuta luvan mukaista koulutusta työvoimakoulutuksena. Voimassa oleva säännös kattaa myös ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen (VALMA) järjestämisen työvoimakoulutuksena. Käytännössä VALMA-koulutusta on järjestetty vain vähän työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena järjestetyssä VALMA-koulutuksessa kertyi varainhoitovuonna 2020 ja 2021 molempina noin kuusi toteutunutta opiskelijavuotta.

Syksystä 2022 lukien VALMA-koulutus korvautuu uudella yhtenäisellä nivelvaiheen koulutuksella, tutkintokoulutukseen valmentavalla (TUVA) koulutuksella, josta säädetään erillisessä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa. TUVA-koulutuksesta annettuun lakiin ei sisälly säännöksiä koulutuksen järjestämisestä työvoimakoulutuksena, joten TUVA-koulutukseen siirtymisen myötä nivelvaiheen koulutusta ei olisi enää mahdollista järjestää työvoimakoulutuksena. TUVA-koulutusta voitaisiin edelleen nykyistä VALMA-koulutusta vastaavasti järjestää maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä edistävänä työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisena opiskeluna. Mahdollisuus työvoimakoulutuksena järjestettävään TUVA-koulutukseen voisi kuitenkin olla tarpeen esimerkiksi niiden maahanmuuttajataustaisten työttömien työnhakijoiden osalta, jotka eivät ole enää kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaisen kotoutumissuunnitelman piirissä.

TUVA-koulutus työvoimakoulutuksena voisi olla tarpeen myös muiden sellaisten työttömien työnhakijoiden osalta, jotka tarvitsevat opiskeluvalmiuksien vahvistamista ennen työvoimakoulutuksena järjestettävään tutkintokoulutukseen osallistumista. TUVA-koulutusta ei voimassa olevan lainsäädännön nojalla voida suorittaa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettuna työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisena opiskeluna, kuten ei ole voinut suorittaa myöskään VALMA-koulutusta. Työvoimakoulutuksena voidaan kuitenkin järjestää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 63 §:ssä tarkoitettuja opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja, ja tältä osin nykytila ei TUVA-koulutuksen käyttöönoton myötä muuttuisi.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää oppivelvollisuuslain säännöksiä toimeenpanossa havaittujen epäkohtien perusteella. Tavoitteena on, että jokaiselle oppivelvolliselle löytyy tarkoituksenmukainen koulutusmuoto ja opiskelupaikka oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Lisäksi tavoitteena on tukea oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia, koulutuspolun jatkuvuutta ja toisen asteen tutkinnon suorittamista.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalaa siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin opiskelijat, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa.

Lisäksi soveltamisalasäännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että säännöksessä määriteltäisiin nykyistä tarkemmin, mitä vakinaisella asumisella tarkoitetaan.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuuden suorittamista koskevaa sääntelyä siten, että jatkossa oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttäisiin osallistuminen lasten perusopetukseen myös sen ajankohdan jälkeen, kun perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetty velvollisuus suorittaa oppivelvollisuutta perusopetuksessa on päättynyt eli sen kalenterivuoden kevätlukukauden päättymisen jälkeen, jonka aikana oppivelvollinen täyttää 17 vuotta. Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on palauttaa ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinnut oikeustila. Kunnat voisivat tapauskohtaisesti ja harkinnanvaraisesti mahdollistaa oppivelvolliselle opintojen jatkamisen lasten perusopetuksessa esimerkiksi silloin, jos oppivelvollisella on erityisen tuen tarvetta tai muutoin vaikea elämäntilanne, eikä siirtymistä aikuisten perusopetukseen tai TUVA-koulutukseen nähdä tarkoituksenmukaiseksi vaihtoehdoksi. Kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta ja siihen liittyvää rahoitusta ei ehdoteta muutettavaksi.

Oppivelvollisuuslain mukaista opiskelupaikan osoittamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle oppivelvolliselle voitaisiin oppivelvollisen tai hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen laissa säädetyn kahden kuukauden määräajan päättymistä. Sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi myös siltä osin, että opiskelupaikan osoittamisen jälkeen oppivelvollisella tulisi olla mahdollisuus aloittaa opinnot osoitetussa opiskelupaikassa mahdollisimman pian. Lisäksi sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi TUVA-koulutuksen siirtymäsäännösjärjestäjien osalta siten, että velvollisuus vastaanottaa osoitettu oppivelvollinen koskisi myös niitä ammatillisen koulutuksen järjestäjiä, jotka järjestävät TUVA-koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla. Osoitettujen oppivelvollisten vastaanottovelvollisuus koskisi siis siirtymäsäännöksen nojalla toimivia entisiä VALMA-koulutuksen järjestäjiä, mutta ei yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä.

Oppivelvollisuuslain mukaista maksuttomuuden pidentämistä koskevaa päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttomuutta ei missään tilanteissa pidennettäisi ilman hakemusta, vaan kaikki pidennysperusteet otettaisiin huomioon vain hakemuksen perusteella. Sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi myös siten, että maksuttomuuden pidentämistä voitaisiin hakea vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin mukainen maksuttomuuteen oikeuttava aika ei tule riittämään.

Oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ehdotetaan laajennettavaksi siten, että oikeuden määrittelyssä otettaisiin huomioon matkan pituuden lisäksi myös päivittäisen koulumatkan ajallinen kesto. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen olisi myös silloin, jos kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen matka odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestää yli kolme tuntia.

Oppivelvollisuuslain mukaan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia aiemmalta koulutuksen järjestäjältä ja opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta ehdotetaan laajennettavaksi. Lisäksi tiedonsaantia erityisen tuen tarpeesta ehdotetaan parannettavaksi siten, että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta arvioida oppivelvollisen erityisen tuen tarve perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Vastaava säännös sisältyy jo tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin. Lukiolakiin ja muuta oppivelvollisuuskoulutusta koskeviin lakeihin ei ehdoteta vastaavanlaista sääntelyä, sillä näissä koulutusmuodoissa opiskelijalle ei tehdä erityisen tuen päätöstä. Lukiokoulutusta ja muuta oppivelvollisuuskoulutusta koskisivat kuitenkin edelleen oppivelvollisuuslain 23 §:ssä säädetty tiedonsaantioikeudet.

Eronneeksi katsomista koskevaa sääntelyä aikuisten perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että opiskelija katsottaisiin eronneeksi myös silloin, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslaissa säädetyillä perusteilla. Lisäksi ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi edellä mainituissa laeissa eronneeksi katsomisen terminologiaa sekä selkeytettäväksi eronneeksi katsomista koskevien säännösten kirjoitusasuja lakiteknisesti.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen rahoituksessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön oppimateriaalilisä, jonka myöntämisestä säädettäisiin vapaasta sivistystyöstä annettussa laissa. Oppimateriaalilisä olisi opiskelijaviikkoa kohti myönnettävä euromääräinen lisä, joka myönnettäisiin yksikköhinnan lisäksi. Oppimateriaalilisän euromäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Hallituksen esityksen liitteenä olevan asetusluonnoksen mukaan oppimateriaalilisä olisi 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti.

Esityksessä ehdotetaan, että tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voitaisiin järjestää valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena samoin edellytyksin kuin nykyisin valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena voidaan järjestää ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta. Ehdotettu muutos säilyttäisi nykytilan. Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi eräitä teknislouhteisia tarkennuksia oppivelvollisuuslakiin ja valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettuun lakiin.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan

Oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin kuulumiseen liittyy myös oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomuuteen. Oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädetään opetuksen edellyttämien oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuudesta. Tämä maksuttomuus koskee vain oppivelvollisuuslain piiriin kuuluvaa opiskelijaa, ja jatkossa kaikki opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat opiskelijat rajautuisivat tämän oikeuden ulkopuolelle. Muutoin esimerkiksi opetuksen maksuttomuutta ja maksutonta päivittäistä ruokailua koskevia säännöksiä sovelletaan yhtäläisesti kaikkiin opiskelijoihin oppivelvollisuudesta riippumatta. Lisäksi koulutuksen järjestäjä voisi näin halutessaan tarjota maksuttomat oppimateriaalit myös niille opiskelijoille, jotka eivät kuulu laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.

Oppivelvollisella opiskelijalla on myös laajempi oikeus koulumatkatukilain (48/1997) mukaiseen koulumatkatukeen. Ehdotettu oppivelvollisuuslain soveltamisalan muutos ei vaikuttaisi yleisesti opiskelijan oikeuteen saada koulumatkatukea, sillä koulumatkatukilain mukaan koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, eikä maassaolon peruste vaikuta suoraan tähän oikeuteen. Koulumatkatuen myöntämisedellytykset ja määrä poikkeavat kuitenkin sen perusteella, onko opiskelija oikeutettu oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen osalta laskettiin koulumatkatuen kilometriraja seitsemästä kilometristä kymmeneen kilometriin ja poistettiin 43 euron kuukausittain omavastuu.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen parantaisi niiden oppivelvollisten ja heidän perheidensä taloudellista asemaa, joilla kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen matka on alle 100 kilometriä, mutta sen ajallinen kesto on niin pitkä, että koulumatkan päivittäinen kulkeminen ei ole mahdollista. Ehdotettu muutos koskisi käytännössä saaristoalueilla

asuvia oppivelvollisia, joissa kulkuyhteydet vesistöjen ylitysten vuoksi ovat ajallisesti pitkiä. Ehdotetun muutoksen myötä majoitus- ja matkakorvauksen piiriin tulisi vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin riippuu myös siitä, hakeutuuko oppivelvollinen lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen. Jos oppivelvollinen hakeutuu vapaan hakeutumisoikeuden perusteella johonkin muuhun oppilaitokseen, oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ei ole.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalissa ei vaikuttaisi oppivelvollisten taloudelliseen asemaan. Jo nykyisin oppivelvollisilla opiskelijoilla on ollut oppivelvollisuuslain 17 §:n 1 momentin mukaisesti oikeus maksuttomiin oppimateriaaleihin.

4.2.1.2 Julkistaloudelliset vaikutukset

Ehdotetun oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajauksen myötä opiskelutarkoituksessa Suomeen tulleet alaikäiset opiskelijat eivät enää olisi oppivelvollisia eivätkä myöskään oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttomuuden piirissä. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä lisämäärärahat on arvioitu Suomessa asuvan ikäluokan perusteella. Migrin tilastojen perusteella ajalla 1/2021–11/2021 tehtiin 14–17-vuotiaille henkilöille opiskelun perusteella 88 myönteistä oleskeluoikeuden rekisteröintiä, 442 myönteistä ensimmäisen oleskeluluvan päätöstä ja 97 myönteistä oleskeluluvan jatkopäätöstä. Tilastoista ei käy ilmi, moniko näistä opiskelijoista olisi voinut kotikuntalain säännösten perusteella saada kotikunnan, moniko oli kotikuntaa hakenut ja monelleko se oli myönnetty. Voidaan kuitenkin arvioida, että ehdotettu muutos vaikuttaisi vuosittain korkeintaan muutaman sadan opiskelijan tilanteeseen, jotka nykyisen sääntelyn nojalla katsottaisiin oppivelvollisiksi.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden osalta maksuttoman koulutuksen oppimateriaalikustannusten on arvioitu olevan 707 euroa koko opiskeluajalta eli noin 235 euroa opiskeluvuotta kohti. Jos vuosittain esimerkiksi 400 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa ei muutoksen myötä olisi maksuttomuuden piirissä, vähentäisi se koulutuksen järjestämiskustannuksia vuositasolla arviolta noin 100 000 euroa. Koulumatkatuen myöntämisedellytykset ja määrä poikkeavat sen perusteella, onko opiskelija oikeutettu oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä laskettiin koulumatkatuen kilometri-rajaa seitsemästä kilometristä kymmeneen kilometriin ja poistettiin 43 euron kuukausittain omavastuu. Jos ehdotetun muutoksen myötä esimerkiksi 200 opiskelijaa siirtyisi omavastuullisen koulumatkatuen piiriin, vähentäisi se vuositasolla koulumatkatukimenoja muutamalla kymmenellä tuhannella eurolla. Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Esityksen mukainen ehdotus hyväksyä lasten perusopetuksen suorittaminen myös 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamistavaksi merkitsisi paluuta ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinneeseen oikeustilaan. Ehdotetulla muutoksella ei olisi valtiontaloudellisia vaikutuksia. Kunnilla ei olisi tämän ikäluokan perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta, eikä opetuksen järjestämiseen myönnettäisi erillistä valtionosuusrahoitusta.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen toisi oppivelvollisuuslain mukaisten matka- ja majoituskorvausten piiriin vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Oppivelvollisuuden laajentamista koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 173/2020 vp, s. 92) arvioitiin majoitus- ja matkakustannusten kustannusarvioksi yhteensä noin 1,5 miljoonaa euroa. Vuosittain majoituskorvaukseen arvioitiin olevan oikeutettuja noin 400 oppivelvollista ja matkakorvaukseen noin 800 oppivelvollista. Vuoden 2021 ammatillisen koulutuksen rahoituksen toisen lisäsuoritepäätöksen hakuprosessin yhteydessä ammatillisen

koulutuksen järjestäjillä oli mahdollisuus hakea perusrahoituksen harkinnanvaraista korotusta oppivelvollisuuslaissa tarkoitettujen majoitus- ja matkakorvausten perusteella. Tällä perusteella harkinnanvaraista korotusta myönnettiin vain kahdelle koulutuksen järjestäjälle ja korotusten yhteissumma oli alle 10 000 euroa. Vuodelle 2021 myönnetyt korotukset koskivat vain viiden kuukauden opintoja ja yhden ikäluokan oppivelvollisia, eivätkä myöskään hakijamäärän osalta todennäköisesti vastaa täysin lopullista tilannetta. Voidaan kuitenkin arvioida, että toteutuneiden tietojen perusteella korvauksiin oikeutettujen opiskelijoiden määrät ja täten myös kustannukset ovat hallituksen esityksessä arvioitua huomattavasti pienemmät. Tässä esityksessä ehdotettu laajennus voitaisiinkin tehdä majoitus- ja matkakorvauksiin jo aiemmin varattujen lisämäärärahojen puitteissa.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisen euromäärä on määritelty tasoltaan samaksi kuin ammatillisen koulutuksen oppimateriaaleihin sekä työvälineisiin, -asuihin ja -aineisiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioitu lisämääräraha. Ammatillisen koulutuksen lisämääräraha on 707 euroa opiskelijaa kohti koko opiskeluajalta. Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannuslaskelmissa ammatillisen koulutuksen suorittamisajaksi on arvioitu kolme vuotta, joten vuositasolla lisämääräraha olisi noin 235 euroa. Tämä jaettuna kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen kestolla eli 34 opiskelijaviikolla on noin 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilista myönnettäisiin kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutukseen oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioitujen lisämäärärahojen puitteissa. Lisämäärärahatarpeeksi arvioitiin tällöin yhteensä 3,5 miljoonaa euroa, jolla korotettaisiin valtionosuus 57 prosentista 100 prosenttiin. Jokaisella kansanopistolla on oma yksikköhinnan porrastuksista riippuvainen yksikköhintansa, joten tarkka vuotuinen korotukseen tarvittava euromäärä määräytyy niiden oppilaitosten yksikköhintojen perusteella, jotka järjestävät oppivelvollisille suunnattua koulutusta. Laskettaessa keskimääräinen korotettava euromäärä opiskelijaviikkoa kohden 20.9.2021 ilmoitettujen opiskelijoiden ja kyseisten kansanopistojen oppilaitoskohtaisten yksikköhintojen perusteella, saadaan tulokseksi 145,58 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Kun tähän keskimääräiseen korotettavaan euromäärään lisätään esitetty oppimateriaalilista 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti, keskimääräiseksi lisärahoituksen tarpeeksi muodostuu 152,48 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Vuotuinen lisärahoituksen tarve 521 opiskelijalle olisi noin 2,7 miljoonaa euroa. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioidulle 650 opiskelijan enimmäismäärälle tämä tarkoittaisi arviolta 3,4 miljoonan euron lisärahoitustarvetta, mikä alittaa tälle koulutukselle varatun 3,5 miljoonan euron lisämääräraha-arvion.

TUVA-koulutuksen järjestämisestä valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena koskevalla ehdotuksella ei olisi valtiontaloudellisia vaikutuksia. Ehdotettu muutos vastaisi nykytilaa nykyisen ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen osalta. Kyseisen koulutuksen järjestäminen päättyy 1.8.2022 lukien, jolloin se yhdistyy uuteen TUVA-koulutukseen. Työvoimakoulutuksena järjestettävää TUVA-koulutusta järjestettäisiin ammatillisen koulutuksen määrärahan ja suoritepääöksellä päätettävien tavoitteellisten opiskelijavuosien puitteissa.

4.2.1.3 Vaikutukset koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan

Ehdotetun oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajauksen myötä opiskelutarkoituksessa Suomeen tulleet alaikäiset opiskelijat eivät enää olisi oppivelvollisia eivätkä myöskään oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttomuuden piirissä. Koulutuksen järjestäjien ei siis tarvitsisi tarjota näille opiskelijoille oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettyjä maksuttomia oppimateriaaleja ja muita tarvikkeita. Lukiokoulutuksen yksikköhinnoissa ei erotella maksuttomuuden piiriin kuuluvia opiskelijoita, vaan nuorten oppimäärän mukaisen lukiokoulutuksen rahoituksen taso on

sama kaikista opiskelijoista, joten ehdotettu muutos ei laskisi näistä opiskelijoista saatavan rahoituksen tasoa. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmässä maksuttomuuden piiriin kuuluvien opiskelijoiden opiskelijavuosia painotetaan oppivelvollisuuden korotuskertoimella, jolla otetaan huomioon maksuttomuuteen liittyvät oppimateriaalikustannukset. Jatkossa kyseistä korotusta ei näiden opiskelijoiden osalta enää tehtäisi.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen toisi oppivelvollisuuslain mukaisten matka- ja majoituskorvausten piiriin vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita, käytännössä saaristoalueilla asuvia oppivelvollisia, joten uudistus koskisi vain muutamia koulutuksen järjestäjiä. Oppivelvollisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa majoitus- ja matkakorvausten myöntämisestä ja maksamisesta oppivelvolliselle opiskelijalle. Nykytilaa vastaavasti kustannukset korvattaisiin koulutuksen järjestäjille hakemusten perusteella rahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisä parantaisi oppivelvollisuuskoulutusta järjestävien kansanopistojen taloudellista asemaa. Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen lähtökohtainen pituus on 34 opiskelijaviikkoa, joten oppimateriaalilisästä aiheutuva lisärahoitus 34 opiskelijaviikon osalta olisi 650 vuotuiselle opiskelijalle yhteensä noin 150 000 euroa. Opiskelijamäärä eri oppilaitoksissa vaihtelee 20.9.2021 ilmoitettujen tietojen perusteella 1–134 välillä. Oppimateriaalilisan tuoma vuotuinen lisärahoitus olisi tällöin yhden oppilaitoksen osalta 235–31 436 euroa.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 c §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättää koulutuksen järjestäjän varainhoitovuoden tavoitteellisen opiskelijavuosien määrän sekä siihen sisältyvän työvoimakoulutuksen tavoitteellisen opiskelijavuosien määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Koulutuksen järjestäjä päättää työvoimakoulutuksen suuntaamisesta tavoitteellisen opiskelijavuosimäärän sisällä käytyään koulutuksen tarjonnan suunnittelua koskevat keskustelut TE-hallinnon kanssa. Valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena järjestettävää TUVA-koulutusta rahoitettaisiin ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän puitteissa vastaavin periaattein kuin työvoimakoulutuksena järjestettävää VALMA-koulutusta on rahoitettu.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

4.2.2.1 Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin

Ehdotettu oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajausta lisäisi jonkin verran koulutuksen järjestäjän selvittelytyötä ulkomaisten opiskelijoiden osalta, koska koulutuksen järjestäjän tulisi kotikuntalain mukaisen kotikunnan lisäksi selvittää myös opiskelijan maassaolon peruste. Maassaolon perusteita ei kuitenkaan tarvitsisi lähtökohtaisesti selvittää, jos opiskelija on suorittanut Suomessa perusopetuksen oppimäärän, koska tällöin voidaan suoraan olettaa, että maassaolon peruste on muu kuin opiskelu. Näin ollen selvityselvollisuus ei koskisi kovin merkittävää määrää opiskelijoita. Rajausta yksinkertaistaisi koulutuksen järjestäjien yhteydenpito- ja ilmoitusvelvoitteita ulkomailla asuvien huoltajien kanssa.

Lasten perusopetuksen järjestämiseen 17 vuotta täyttäneille ei myönnettäisi erillistä valtionosuusrahoitusta, mikä vastaisi ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinnutta oikeustilaa ja käytäntöä. Useimmiten kysymys on vain vähäisten opintojen puuttumisesta, jolloin opetuksen järjestämiskustannukset eivät ole merkittäviä. Lasten perusopetuksen tarjoaminen tälle kohderyhmälle olisi kunnille vapaaehtoista. Vuosittain noin 400 nuorta jää ilman perusopetuksen päättötodistusta täytettyään 17 vuotta. Tästä osalle tarkoituksenmukaisin vaihtoehto olisi opintojen jatkaminen lasten perusopetuksessa. Muut jatkaisivat oppivelvollisuuden suorittamista

esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa tai TUVA-koulutuksessa. Kunnilla olisi edelleen mahdollisuus järjestää tälle kohderyhmälle aikuisten perusopetusta, johon myönnetään valtion-osuusrahoitusta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti. Aikuisten perusopetusta voidaan järjestää samoissa ryhmissä kuin lasten perusopetusta aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti.

Opiskelupaikan osoittamista koskevat muutokset vaikuttaisivat erityisesti niihin koulutuksen järjestäjiin, jotka järjestävät koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Näiden opiskelijoiden osalta opiskelupaikan osoittamispäätökset voitaisiin tehdä nykytilaan verrattuna jonkin verran aikaisemmassa vaiheessa. Käytännössä opiskelupaikan osoittamispäätöksen tekeminen voisi aikaistua noin kuukaudella, koska ennen opiskelupaikan osoittamispäätöstä asuinkunnan tulee kuitenkin selvittää oppivelvollisen nuoren tilannetta sekä kuulla oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa ja koulutuksen järjestäjää. Lisäksi asuinkunnan tulisi pyytää ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu suostumus oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan opiskelupaikan osoittamiseksi ennen kahden kuukauden määräaikaa.

Opiskelupaikan osoittamisen osalta ehdotettu säännös painottaisi sitä lainsäätäjän tahtotilaa, että koulutuksen järjestäjien tulisi mahdollistaa osoitetuille oppivelvollisille opintojen aloittaminen mahdollisimman pian osoittamispäätöksen jälkeen. Ehdotetut muutokset korostaisivat myös sitä, että koulutuksen järjestäjien tulisi varata aloituspaikkoja osoitettaville oppivelvollisille ja luoda menettelyt opintojen joustavaan aloittamiseen opiskelupaikan osoittamisen jälkeen.

Osoitettujen oppivelvollisten vastaanottovelvollisuutta koskevan säännöksen tarkentaminen poistaisi säännöksen soveltamiseen liittyviä tulkinnallisia epäselvyyksiä siirtymäsäännösjärjestäjien osalta. Käytännössä nykytilan perusteella on selvää, että velvollisuus vastaanottaa osoitettuja oppivelvollisia koskee myös nykyisiä VALMA-koulutuksen järjestäjiä, jotka järjestävät TUVA-koulutusta tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, koska nämä järjestäjät muodostavat TUVA-koulutuksen järjestäjäverkoston rungon. Tältä osin ehdotettu muutos ei vaikuttaisi koulutuksen järjestäjien toimintaan. Sen sijaan yksityisten perusopetuksen järjestäjien osalta tilanne on voimassa olevan säännöksen perusteella tulkinnanvaraisempi. Ehdotetulla muutoksella ei kuitenkaan olisi merkittäviä vaikutuksia yksityisten perusopetuksen järjestäjien toimintaan. Yksityiset perusopetuksen järjestäjät voisivat edelleen siirtymäsäännöksen nojalla järjestää TUVA-koulutusta 31.7.2025 saakka ja opiskelijat hakeutuisivat tähän koulutukseen vapaaehtoisen hakeutumisoikeuden kautta. Yksityisillä perusopetuksen järjestäjillä olisi myös mahdollisuus hakea TUVA-koulutuksen järjestämislupaa ennen siirtymäajan päättymistä. Jos niille myönnettäisiin TUVA-koulutuksen järjestämislupa, ne tulisivat järjestämisvelvollisuuden ja samalla myös osoitettujen oppivelvollisten vastaanottamisvelvollisuuden piiriin.

Maksuttomuuden pidentämisen päätösmenttelyitä koskeva muutos lisäisi jossain määrin maksuttomuuden pidentämistä koskevien hakemusten määrää. Toisaalta ehdotettu muutos selkeyttäisi tilannetta sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta. Maksuttomuuteen oikeutavaa aikaa ei teknisluonteisesti turhaan pidennettäisi silloin, jos siihen ei ole käytännön tarvetta. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevat tiedot tallennetaan oppivelvollisuusrekisteriin ja opintojen muuta väliaikaista keskeyttämistä koskevat tiedot puolestaan valtakunnalliseen opetuksen ja koulutuksen tietovarantoon. Opiskelijan hakiessa pidennystä koulutuksen järjestäjät voisivat tarkistaa nämä tiedot kyseisistä rekistereistä. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen liittyvien tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijan oppivelvollisuudesta ja aiemmista opinnoista

sekä niiden keskeyttämisestä toiselta koulutuksen järjestäjältä tai ohjaus- ja valvontavastuussa olevalta kunnalta.

Ehdotetut tietojensaantioikeutta koskevat muutokset laajentaisivat jonkin verran koulutuksen järjestäjien tiedonantovelvollisuuksia. Voimassa olevan sääntelyn mukaan koulutuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot tulee toimittaa oppivelvollisen uudelle koulutuksen järjestäjälle. Ehdotettujen oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentin muutosten myötä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulisi toimittaa tietoja myös siinä yhteydessä, kun ne tekevät ilmoituksen opiskelupaikkaa vailla olevasta oppivelvollisesta asuinkunnalle. Käytännössä säännöksessä tarkoitetut tiedot koskisivat useimmiten oppivelvollisen erityisen tuen tarpeeseen liittyviä tietoja. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän tehtävänä olisi harkita, mitkä tiedot se katsoo säännöksessä tarkoitetulla tavalla välttämättömäksi. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että perusopetuksen järjestäjän tulisi toimittaa tieto erityisen tuen päätöksestä, kun oppivelvollinen siirtyy ammatilliseen koulutukseen tai TUVA-koulutukseen.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan syksyllä 2020 erityistä tukea sai 9,0 prosenttia perusopetuksen oppilasta. Opetushallituksen tilastojen mukaan elokuun 2021 lopussa oli yhteensä 344 oppivelvollisesta tehty ilmoitus asuinkunnalle. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä puolestaan on arvioitu, että asuinkunnan ohjausvastuulle tulisi vuosittain noin 4 000 vailla opiskelupaikkaa perusopetuksen päättämisen jälkeen olevaa tai opintonsa keskeyttänyttä oppivelvollista. Tämä lukumääräarvio perustuu tilanteeseen, jossa laajennetun oppivelvollisuuden piirissä on kolme ikäluokkaa. Suurin osa tästä arvioidusta määrästä koskisi oppivelvollisia, jotka keskeyttävät aloittamansa perusopetuksen jälkeiset opinnot. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2020 erityistä tukea sai 15 prosenttia kaikista ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoista. On todennäköistä, että asuinkunnalle ilmoitetuista oppivelvollisista keskimääräistä suuremmalla osuudella on ollut erityisen tuen päätös. Edellä mainittujen tietojen perusteella voidaan arvioida, että perusopetuksen järjestäjät tekisivät vuosittain 100–200 sellaista ilmoitusta, jonka yhteydessä olisi tarpeen ilmoittaa asuinkunnalle myös oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja. Perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjät puolestaan tekisivät vuosittain 1 000–1 500 tällaista ilmoitusta.

Velvollisuus toimittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjälle ja TUVA-koulutuksen järjestäjälle tieto perusopetuksessa tehdystä erityisen tuen päätöksestä tarkentaisi erityisen tuen tarpeen tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä. Se ei kuitenkaan merkittävästi muuttaisi koulutuksen järjestäjän tehtäviä käytännössä, sillä vastaavia tietoja on ollut velvollisuus toimittaa jo voimassa olevan oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momentin perusteella. Ehdotettu muutos kuitenkin painottaisi sitä, että erityisen tuen tarpeen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon perusopetuksessa tehty erityisen tuen päätös. Keväällä 2021 perusopetuksen päätti 59 467 oppilasta, joista erityisen tuen päätös on hieman vajaalla 6 000 perusopetuksen päättäneellä. Näistä ammatillisessa koulutuksessa ja TUVA-koulutuksessa aloittavien osalta tulisi toimittaa tieto erityisen tuen päätöksestä kyseisen koulutuksen järjestäjälle.

Ehdotettu muutos oppivelvollisen katsomisesta eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi, selkeyttäisi opiskeluoikeutta koskevaa tilannetta sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta. Ehdotetun muutoksen myötä koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi pyytää erillistä eroamisilmoitusta oppivelvollisuuden suorittamisen toistaiseksi keskeyttäneeltä oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan. Opiskelupaikka ei myöskään jäisi turhaan käyttämättömänä voimaan, jos oppivelvollinen ei toimittaisi eroamisilmoitusta.

TUVA-koulutuksen järjestämistä valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena koskevalla ehdotuksella säilytettäisiin nykytila, joka on vallinnut nykyisen VALMA-koulutuksen osalta.

TUVA-koulutusta voivat järjestää TUVA-koulutuksen järjestämisluvan saaneet yksityiset perusopetuksen järjestäjät, lukiokoulutuksen järjestäjät ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät sekä kunnat vapaaehtoisesti laissa säädetyin edellytyksin. Työvoimakoulutuksena järjestettävää TUVA-koulutusta voisivat kuitenkin järjestää vain ne ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joilla olisi TUVA-koulutuksen järjestämislupa tai jotka järjestäisivät TUVA-koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentin siirtymäsäännöksen nojalla ja joilla on ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassaan oikeus työvoimakoulutuksen järjestämiseen.

Oppivelvollisuusrekisterin tallentamisvelvollisuuksiin ehdotetun muutoksen myötä säännöksen sanamuoto vastaisi muodostunutta käytäntöä. Koulutuksen järjestäjät eivät käytännössä ole tallentaneet tietoa oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, vaan tieto on päätelty Koskitietovarantoon tallennettujen opiskeluoikeuden alkamista koskevien tietojen perusteella. Ehdotettu muutos ei aiheuttaisi muutoksia koulutuksen järjestäjien toimintaan.

4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin

Oppivelvollisuuslain mukaan asuinkunnan tehtävänä on osoittaa opiskelupaikka oppivelvolliselle, joka ei ole vapaaehtoisesti hakeutunut perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen tai joka ei hakeutumisestaan huolimatta ole saanut opiskelupaikkaa. Ehdotettu muutos opiskelupaikan osoittamiseksi ennen kahden kuukauden määräajan päättymistä tarkoittaisi asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun osalta sitä, asuinkunnan tulisi pyytää tähän nopeutettuun opiskelupaikan osoittamiseen oppivelvollisen ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumus. Toisaalta opiskelupaikan nopeampi osoittaminen merkitsisi sitä, että odotusajan aikana mahdollisesti järjestettävän muun toiminnan, kuten päivätoiminnan, tarve vähenisi, koska oppivelvolliset siirtyisivät nykyistä nopeammin koulutuksen järjestäjän opiskelijoiksi. Esityksessä ehdotetut oppivelvollisuuslain mukaisessa ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksien laajennukset parantaisivat kunnan mahdollisuuksia toteuttaa sille oppivelvollisuuslaissa säädettyä ohjaus- ja valvontavastuuta.

Kunnat ovat perusopetuslain mukaan lasten perusopetuksen järjestämisvastuussa. Vaikutuksia lasten perusopetuksen järjestämisestä 17 vuotta täyttäneille on käsitelty edellä jaksoissa 4.2.1.2. *Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjien asemaan* sekä 4.2.2.1. *Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjien asemaan*. Kunnat ja kuntayhtymät toimivat lisäksi perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjinä vapaaehtoisen tehtävän tai koulutuksen järjestämisluvan perusteella. Myös tältä osin vaikutuksia on käsitelty edellä mainitussa jaksossa.

4.2.2.3 Vaikutukset muihin viranomaisiin

Ehdotus Suomeen opiskelutarkoituksessa tulleiden opiskelijoiden rajaamisesta oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle vaikuttaisi Opetushallituksen ylläpitämässä Valpas-palvelussa tehtävään päättelyyn henkilön kuulumisesta oppivelvollisuuden ja maksuttoman koulutuksen piiriin. Nykyisin päättely on voitu tehdä suoraan kotikuntamerkin perusteella, mutta jatkossa päättelyssä tulisi ottaa huomioon myös opiskelijan maassaolon peruste. Tätä tietoa ei olisi saatavilla Opetushallituksen ylläpitämistä rekistereistä. Valpas-palvelussa päättelyn kautta ilmoitettava tieto maksuttomuudesta on kuitenkin vain suuntaa-antava. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 9 c §:n mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Koulutuksen järjestäjä siis viime kädessä vastaa asian selvittämisestä ja siitä, että tietovarannon mukainen

maksuttomuustieto on oikein. Maksuttomuuden pidentämisen päätösmenettelyn muuttaminen yksinkertaistaisi Opetushallituksen rekistereiden ylläpitoa.

Ehdotetun säännöksen mukaan Ylioppilastutkintolautakunta luovuttaisi tiedot maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen ylioppilastutkinnon suorittamisesta Opetushallitukselle. Kyseessä olisi säännöllisesti toistuva ja vakiosisältöinen sähköinen tietojen luovuttaminen, joka julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 22 §:n mukaisesti toteutettaisiin teknisen rajapinnan avulla.

4.2.2.4 Vaikutukset opiskelijahuoltotyöhön

Tietojensaantioikeutta koskevat muutokset laajentaisivat hieman opiskelijahuoltotyöhön osallistuvien tietojenantovelvollisuuksia. Ehdotettujen muutosten myötä opiskelijahuoltotyöhön osallistuvien tulisi antaa oppivelvollisuuslain mukaisen ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalle.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset)

Ehdotetun oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajausta lisäisi jonkin verran selvittelytyötä ulkomaisten opiskelijoiden osalta, koska koulutuksen järjestäjän tulisi kotikuntalain mukaisen kotikunnan lisäksi selvittää myös opiskelijan maassaolon peruste. Maassaolon perusteen selvittämiseksi opiskelijan tulisi osoittaa maassaolon peruste esimerkiksi oleskeluoikeuden rekisteröintiin tai oleskelulupaan liittyvillä asiakirjoilla. Toisaalta ehdotettu rajausta selkeyttäisi opiskelutarcoituksessa Suomessa oleskelevien opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa oikeudellista asemaa oppivelvollisuuteen liittyvien velvoitteiden suhteen.

Ehdotettu muutos parantaisi niiden oppivelvollisten asemaa, jotka 17-vuotiaana ovat vielä ilman perusopetuksen päättötodistusta ja joiden kohdalla siirtymistä aikuisten perusopetukseen tai esimerkiksi TUVA-koulutukseen ei katsota tarkoituksenmukaiseksi vaihtoehdoksi. Ehdotettu muutos parantaisi erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien tai haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten mahdollisuuksia perusopetuksen oppimäärän ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Ehdotettu muutos turvaisi koulutuspolun jatkumisen tutussa opetusympäristössä sekä perusopetuslain mukaisten tukitoimien jatkumisen. Ehdotus lisäisi oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksien joustavuutta ja yksilöllisten koulutuspolkujen mahdollisuuksia. Ehdotus tukisi oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita, koska perusopetuksen päättötodistuksen saaminen varmistaisi koulutuspolun jatkuvuutta perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ja toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Opiskelupaikan osoittamista koskevat muutokset parantaisivat oppivelvollisten asemaa ja oikeutta koulutukseen erityisesti silloin, jos oppivelvollinen on hakeutumisesta huolimatta jäänyt ilman opiskelupaikkaa. Ehdotettujen muutosten myötä opiskelupaikka voitaisiin osoittaa ja oppivelvollinen voisi aloittaa opintonsa nykyistä nopeammin. Ehdotus tukisi oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita, koska se vähentäisi ja lyhentäisi koulutuspolun katkoksia ja näin osaltaan tukisi toisen asteen tutkinnon suorittamista. Erityisesti ehdotetut muutokset vaikuttaisivat vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen oppivelvollisten asemaan ja parantaisivat yhdenvertaisia oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia.

Vaativaan erityiseen tukeen oikeutetut opiskelijat tarvitsevat opintojensa suorittamiseksi usein sekä koulutuksen järjestäjän että kunnan tarjoamia tukitoimia. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 101 §:n mukaan erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Lisäksi vaativan erityisen tuen opiskelijat tarvitsevat usein esimerkiksi vammaispalvelulain nojalla järjestettäviä tukitoimia. Opiskelupaikan osoittamismenettelyn aikaistaminen mahdollistaisi myös näiden tukitoimien suunnittelun ja niihin liittyvien järjestelyjen aloittamisen nykyistä aiemmin.

Maksuttomuuden pidentämisen päätösmenettelyitä koskeva muutos lisäisi jossain määrin niitä tilanteita, joissa opiskelijan tulisi tehdä hakemus maksuttomuuden pidentämisestä. Nykytilaan verrattuna muutos merkitsisi sitä, että maksuttomuuden pidentämisestä tulisi hakea erillisellä hakemuksella myös silloin, kun maksuttomuuden pidentäminen johtuu oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä tai opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä, josta jo aiemmin on tehty hakemuksesta hallintopäätös. Toisaalta ehdotettu muutos selkeyttäisi tilannetta sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta. Maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa ei tekniluonteisesti turhaan pidennettäisi silloin, jos siihen ei ole käytännön tarvetta. Ehdotetun muutoksen myötä opiskelijalle tulisi selvitysvelvollisuus myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen muuta väliaikaista keskeyttämistä koskevasta päätöksestä. Käytännössä koulutuksen järjestäjät voisivat saada nämä tiedot valtakunnallisista tietovarannoista.

Opiskelijoista, jotka vuonna 2015 alle 18-vuotiaina aloittivat ammatillisen perustutkinnon suorittamisen, neljän ja puolen vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta 3 087 opiskeli edelleen alkuperäisessä tutkintolajissa ja 237 opiskeli toisessa tutkintolajissa (lähde: Vipunen). Vuoden 2015 tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeiseen tilanteeseen, mutta arvion mukaan vuosittain voisi olla muutama tuhat sellaista opiskelijaa, joilla säännönmukainen aika maksuttomaan koulutukseen ei tule riittämään ja joilla voisi olla peruste hakea maksuttomuuden pidennystä. Maksuttomuuden pidennystarpeeseen ei vaikuta ainoastaan toisen asteen tutkinnon opiskeluajan pitkittyminen, vaan maksuttomuuden pidennysperusteena voi olla myös se, että toisen asteen tutkintotavoitteisten opintojen aloittaminen on viivästynyt perusopetuksen oppimäärän myöhäisen suorittamisen tai nivelvaiheen koulutukseen osallistumisen vuoksi.

Majoitus- ja matkakorvausten laajentamista koskevat muutokset tukisivat oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia niiden opiskelijoiden osalta, jotka voimassa olevan säännöksen perusteella eivät ole korvauksiin oikeutettuja, mutta joiden koulumatkan ajallinen kesto on niin pitkä, että päivittäisten koulumatkojen kulkeminen kodin ja oppilaitoksen välillä ei ole mahdollista. Tällä hetkellä nämä oppivelvollisten ja heidän perheensä joutuvat itse kustantamaan asumisesta opiskelupaikkakunnalla ja viikonloppumatkoista aiheutuvat kustannukset. Muutosten oppivelvollisten asemaan on arvioitu myös jaksossa 4.2.1.1. *Vaikutukset opiskelijoiden taloudelliseen asemaan.*

Erityisen tuen tarpeen tietojensaantia koskevat muutokset parantaisivat oppivelvollisen opiskelijan asemaa, oikeaan opiskelupaikkaan ohjautumista ja oikeutta saada erityistä tukea. Asuin-kunnan tiedonsaantioikeuksia koskeva sääntely mahdollistaisi paremmin opiskelijoiden tuen tarpeen huomioimisen hakeutumisen ohjauksessa, opiskelupaikan osoittamisessa ja muiden tarpeellisten palveluiden piiriin ohjauksessa. Lisäksi erityisen tuen päätöksen toimittamisvelvollisuus ammatillisen koulutuksen järjestäjälle varmistaisi osaltaan erityisen tuen tarpeen asianmukaisen arvioinnin uudessa koulutuksessa jo heti opintojen aloittamisvaiheessa ja turvaisi opiskelun kannalta tarpeellisten tietojen sujuvan siirtymisen koulutuksen järjestäjältä toiselle.

Koulutusta koskeviin lakeihin lisättäväksi esitetyllä säännöksellä, jonka mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi myös sillä perusteella, että hänen oppivelvollisuutensa on keskeytetty toistaiseksi, ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta oppivelvollisten asemaan tai oikeusturvaan. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi tehdään oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksesta ja sille on asetettu lainsäädännössä korkeat kriteerit. Lähtökohdiana on, että oppivelvollisuuden suorittaminen voidaan keskeyttää toistaiseksi vain silloin, jos oppivelvollinen ei pysyvän sairauden tai vamman vuoksi pysty jatkamaan oppivelvollisuuden suorittamista tulevaisuudessa. On perusteltua, että samassa yhteydessä myös hänen opiskeleutensa katsottaisiin päättyneeksi. Mikäli oppivelvollisen tilanne muuttuisi, pääsisi hän kuitenkin takaisin oppivelvollisuuden ja opintojen piiriin hakeutumalla uudelleen koulutukseen. Ehdotettu muutos yksinkertaistaisi menettelyä myös sikäli, erillistä eroamisilmoitusta ei jatkossa tarvittaisi. Käytännössä ehdotettu muutos vaikuttaisi vain hyvin pieneen joukkoon oppivelvollisia.

Mahdollisuus osallistua työvoimakoulutuksena järjestettävään TUV A-koulutukseen olisi tärkeää sellaisten työttömien työnhakijoiden osalta, jotka tarvitsevat opiskeluvalmiuksien vahvistamista ennen tutkintokoulutukseen osallistumista. Kohderyhmänä olisivat esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset opiskelijat, jotka tarvitsevat tukea kielitaidon tai muiden opiskeluvalmiuksien kehittämiseen. Mahdollisuus olisi tärkeä erityisesti sellaisille maahanmuuttajataustaisille työttömille työnhakijoille, joilla ei olisi enää oikeutta kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaiseen kotoutumissuunnitelmaan. TUV A-koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjata jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa tutkintotavoitteinen koulutus.

4.2.3.2 Alueelliset vaikutukset

Esitys parantaisi vaille perusopetuksen päättötodistusta jääneiden 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia erityisesti niissä kunnissa, jotka eivät järjestä tai joissa muutoin lähialueella ei ole tarjolla aikuisten perusopetusta. Matka- ja majoituskorvauksen myöntämisen laajentaminen parantaisi oppivelvollisten asemaa erityisesti saaristoalueilla.

4.2.3.3 Vaikutukset perusoikeuksiin

Ehdotetut muutokset 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksien laajentamisesta, opiskelupaikan osoittamismenettelyn nopeuttamisesta, tiedonsaantioikeuksien laajentamisesta sekä majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisesta tukisivat perustuslain mukaisen yhdenvertaisuuden toteutumista. Ehdotetut muutokset tukisivat myös perustuslain sivistyksellisten oikeuksien toteutumista ja oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia. Ehdotetut muutokset tukisivat erityisesti vieraskielisten ja vammaisten henkilöiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia. Ehdotetut muutokset tukisivat myös vammaisyleissopimuksen (Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja, SopS 27/2016) mukaisten vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen koskevien määräysten toteuttamista. Lisäksi ne tukisivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen edun huomioon ottamista, sillä ehdotetuilla muutoksilla otettaisiin huomioon lapsen etuun liittyvät yksilölliset näkökohdat. Majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisella varmistettaisiin kaikkien oppivelvollisten perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain 23 §:ssä säädettyä oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tietojensaantioikeutta. Henkilötietojen

ja erityisten henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöksistä otettaisiin huomioon perustuslain yksityisyydensuojan sekä yleisen tietosuoja-asetuksen ja tiedonhallintalain vaatimukset henkilötietojen käsittelystä ja suojasta. Tietojen luovuttamisvelvollisuutta koskeva sääntely turvaisi myös oppivelvollisen sivistyksellisiä oikeuksia, sillä tietoja käytettäisiin sen varmistamiseksi, että oppivelvollisella olisi mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutensa ja saada erityisten tarpeidensa mukaisesti tukea.

4.2.3.4 Tietosuojavaikutukset

Oppivelvollisuuslain 23 §:ään ehdotetut ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tietojensaantioikeudet koskevat yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyä. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan käsittely on lainmukaista, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Esityksessä oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentteihin ehdotettujen tiedonsaantioikeuksien osalta käsittelyperuste olisi asuinkunnan oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun sekä opiskelupaikan osoittamista koskevan tehtävän toteuttamiseksi. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momenttiin ehdotetun tiedonsaantioikeuden osalta käsittelyperuste olisi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukaisen erityisen tuen järjestämisvelvollisuus.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan kansallinen lainsäädäntö voi sisältää erityisiä säännöksiä (kansallinen liikkumavara), joilla mukautetaan tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamista, jos käsittelyperusteena on 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohta. Tällaiset erityiset säännökset voivat koskea muun muassa yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, tietojen tyyppiä sekä tahoja ja käyttötarkoituksia, joille tietoja voidaan luovuttaa. Oppivelvollisuuslaissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa säättämällä tietojen saantioikeudesta sekä luovutusvelvollisuudesta 23 §:ssä yksilöitävissä tilanteissa.

Oppivelvollisuuslain 23 §:n 3–5 momentissa tarkoitettut tiedot olisivat usein erityisen tuen tarvetta tai muutoin oppivelvollisen terveyttä koskevia tietoja. Terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan erityisiä henkilötietoja voidaan kuitenkin käsitellä, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla. Lisäksi edellytetään, että käsittely on oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentti sisältää luettelon asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä, joita rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi käsiteltäessä henkilötietoja 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Erityisiin henkilötietoihin liittyvässä käsittelyssä tulisi tietosuojalain nojalla noudattaa siinä säädettyjä suojatoimenpiteitä. Tietosuojalain mukaiset suojatoimet katsottaisiin riittäviksi, eikä esityksessä ehdoteta säädettyjä suojatoimista muutoin erikseen.

Oikeus erityisten henkilötietojen käsittelyyn oppivelvollisuuslain 23 §:n 3–5 momenteissa ehdotetuissa tilanteissa olisi tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä, koska oikeudella turvattaisiin henkilön sivistyksellisiä oikeuksia ja oppivelvollisuuden suorittamista. Tietoja käytettäisiin sen varmistamiseksi, että oppivelvollista pystyttäisiin ohjaamaan oppivelvollisuuslain 14 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla koulutukseen hakeutumisessa sekä tarvittaessa muiden tarkoituksen mukaisten palveluiden piiriin. Lisäksi tietoja käytettäisiin soveltuvan opiskelupaikan arvioinnissa ja osoittamisessa. Tietoja käytettäisiin myös erityisen tuen tarpeen arvioinnissa. Käsittelyssä myös noudatettaisiin keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan. Sääntelyn katsottaisiin olevan oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, sillä säännökset rajattaisiin koskemaan vain tiedonsaajien lakisääteisiä tehtäviä eli oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta, opiskelupaikan osoittamista ja erityisen tuen tarpeen selvittämiseen ja arviointiin liittyviä seikkoja.

Tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta on yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettu henkilötieto. Ylioppilastutkintorekisterissä oleva tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisesti julkinen tieto. Ehdotetussa sääntelyssä luovutuksensaajan eli Opetushallituksen käsittelyperusteena olisi rekisterinpitäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattaminen eli valtakunnallista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkoitettun oppivelvollisuusrekisterin ylläpito. Lain 11 c §:n mukaan oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedon oppivelvollisuuden päättymisestä. Opetushallitus tarvitsee tietoa ylioppilastutkinnon suorittamisesta myös valtakunnallista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 §:n 2 momentissa säädetyin maksuttomuustiedon ja 11 e §:ssä säädetyin oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilytysaikojen arvioinnissa.

Ehdotetun säännöksen mukaan ylioppilastutkintorekisteristä luovutettaisiin Opetushallitukselle tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Ehdotetulla säännöksellä käytettäisiin myös tietotietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa säätämällä tietojen luovutusvelvollisuudesta säännöksessä yksilöidyissä tilanteissa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Vuosittain noin 400 nuorta jää ilman perusopetuksen päättötodistusta täytettyään 17 vuotta. Vaihtoehtona voisi olla, että kaikki jatkaisivat lasten perusopetuksen suorittamista oppivelvollisuuden päättymiseen eli 18 ikävuoteen saakka, elleivät he tätä ennen saa perusopetuksen päättötodistusta. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan pidetty tarkoituksenmukaisena, vaan parhaaksi vaihtoehdoksi katsottiin säilyttää lasten perusopetukseen osallistumisen rajana aiemmin voimassa olleen oppivelvollisuuden mukainen ikäraja. Osalle lasten perusopetuksessa jatkaminen voi olla perusteltu vaihtoehto, mutta osalle taas siirtyminen aikuisten perusopetukseen, TUV A-koulutukseen tai ammatillisiin opintoihin on tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto koulutuspolun jatkumisen turvaamiseksi.

Vaihtoehtona voisi myös olla, että laissa määriteltäisiin tarkemmin ne edellytykset, joilla jatkaminen lasten perusopetuksessa olisi mahdollista. Tätä ei kuitenkaan nähty perustelluksi vaihtoehdoksi, vaan katsottiin, että perusopetuksen järjestäjä voi suorittaa tarkoituksenmukaisuusharkinnan ilman nimenomaista säännöstä. Lasten perusopetuksessa jatkamista tulisi käyttää vain silloin, kun se on tarkoituksenmukaisin vaihtoehto. Ensisijaisesti lähtökohtana olisi olla siirtyminen aikuisten perusopetukseen tai toisen asteen koulutukseen. Tähän supistavaan harkintaan ohjaisi osaltaan myös se, että lasten perusopetuksen jatkamiseen ei myönnettäisi erillistä valti-onosuusrahoitusta.

6 Lausuntopalautte

(Täydentyy myöhemmin).

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Oppivelvollisuuslaki

2 §. *Oppivelvollisuuden alkaminen ja päätyminen.* Voimassa olevan säännöksen 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Vakiintunut soveltamiskäytäntö todetaan oppivelvollisuuslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa ja kyseistä soveltamiskäytäntöä on sovellettu myös uuden oppivelvollisuuslain mukaiseen laajennettuun oppivelvollisuuteen.

Oppivelvollisuuden soveltamisalaa ehdotetaan rajattavaksi siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin opiskelijat, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, vaikka heillä olisikin kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Lisäksi soveltamisalasäännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaavaksi määrittelemällä, mitä säännöksessä tarkoitetaan vakinaisella asumisella. Ehdotetun säännöksen mukaan lapsi katsottaisiin Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta ja hänen maassa oleskelunsa peruste on muu kuin opiskelu. Maassaolon perusteiden selvittämiseksi opiskelijan tulisi osoittaa maassaolon peruste esimerkiksi oleskeluoikeuden rekisteröintiin tai oleskelulupaan liittyvillä asiakirjoilla.

5 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa.* Voimassa olevan pykälän 3 momentissa säädetään, että oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päätyttyä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Säännöksen sanamuoto estää sen, että lasten perusopetuksen suorittamisen jatkaminen edellä mainitun ajankohdan jälkeen katsottaisiin hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi sana ”aikuisten”, jolloin säännös viittaisi sekä aikuisten että lasten perusopetukseen ja mahdollistaisi, että oppivelvollisuuden suorittamista voitaisiin jatkaa myös lasten perusopetuksessa. Lähtökohtana kuitenkin olisi, että pääsääntöisesti 17 ikävuoden täyttymisen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin aikuisten perusopetuksessa tai muussa oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa.

13 §. *Oppivelvollisen eronneeksi katsominen.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään, että koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opintonsa keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja. Oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä, joka tehdään oppivelvollisuuden hakemuksesta. Lain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa ei kuitenkaan ole kyse 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä koskevasta hallintopäätöksestä, vaan opintojen keskeyttämisestä eronneeksi katsomisen perusteella. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selkeyden vuoksi teknisluonteisesti korjattavaksi korvaamalla oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämiseen viittaava ilmaisu opintojen keskeyttämisellä.

15 §. Opiskelupaikan osoittaminen. Voimassa oleva 15 § sisältää opiskelupaikan osoittamiseen liittyvät säännökset. Säännös ehdotetaan selkeyden vuoksi jaettavaksi kahteen erilliseen pykälään siirtämällä päätöksentekomenettelyä koskevat säännökset lakiin lisättävään uuteen 15 a §:ään.

Ehdotettu *1 momentti* vastaisi voimassa olevan säännöksen 1 momenttia. Voimassa olevan 1 momentin toinen virke, jossa säädetään koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen, ehdotetaan kuitenkin siirrettäväksi uuden 15 a §:n 2 momenttiin.

Ehdotetussa *2 momentissa* säädettäisiin mahdollisuudesta osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädettyä kahden kuukauden määräaika. Säännös olisi uusi. Ehdotetun säännöksen mukaan vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle voitaisiin oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädetyn määräajan päättymistä. Opiskelupaikka voitaisiin osoittaa tarvittaessa mahdollisimman pian heti sen jälkeen, kun opetuksen tai koulutuksen järjestäjä on tehnyt asuinkunnalle ilmoituksen ilman opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta. Ennen opiskelupaikan osoittamista tulisi kuitenkin ehdotetussa 15 a §:ssä säädetyllä tavalla kuulla oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jolle oppivelvollinen ollaan osoittamassa.

Ehdotettu *3 momentti* vastaisi voimassa olevan säännöksen 2 momenttia.

Ehdotettu *4 momentti* vastaisi voimassa olevan säännöksen 5 momenttia.

15 a §. Menettely opiskelupaikan osoittamisessa. Opiskelupaikan osoittamisen päätöksentekomenettelyä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi lakiin lisättävään uuteen 15 a §:ään.

Ehdotettu *1 momentti* vastaisi voimassa olevan lain 15 §:n 3 momenttia.

Ehdotettu *2 momentti* sisältäisi voimassa olevan lain 15 §:n 1 momentin toista virkettä vastaavan säännöksen, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Voimassa olevan säännöksen sanamuodon perusteella on epäselvää, voidaanko opiskelupaikka osoittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävässä TUVA-koulutuksessa. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaankin tarkennettavaksi siten, että myös sellaisen koulutuksen järjestäjän, joka järjestää koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, tulisi ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Kyseisen siirtymäsäännöksen nojalla TUVA-koulutusta järjestävät entiset VALMA-koulutuksen järjestäjät. Ehdotettu säännös ei koskisi mainitun lain 28 §:n 1 momentin siirtymäsäännöksen nojalla TUVA-koulutusta järjestäviä yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä. Yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä koskeva siirtymäaika päättyy 31.7.2025.

Voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna säännöstä tarkennettaisiin myös siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi mahdollistaa opintojen aloittaminen mahdollisimman pian opiskelupaikan osoittamisen jälkeen. Säännös ei sisältäisi tarkkaa määräaika, miten nopeasti opintojen aloittaminen tulisi mahdollistaa, koska tilanteet voivat vaihdella riippuen esimerkiksi oppivelvollisen erityisen tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestelyyn tarvittavasta ajasta. Ehdotettu säännös kuitenkin painottaisi sitä tahtotilaa, että koulutuksen järjestäjien tulisi varata aloituspaikkoja myös osoitettaville oppivelvollisille ja luoda menettelyt opintojen joustavaan aloittamiseen mahdolli-

simman pian opiskelupaikan osoittamisen jälkeen. Tarkoituksena ei ole, että osoitetut oppivelvolliset aloittaisivat opintonsa esimerkiksi vasta kevätlukukaudella seuraavien ryhmien aloitessa.

Ehdotettu *3 momentti* vastaisi voimassa olevan lain 15 §:n 4 momenttia.

16 §. *Oikeus maksuttomaan koulutukseen.* Voimassa olevan säännöksen *1 momentin* kolmannessa virkkeessä säädetään, että jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden loppussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oppivelvollisuuslakia koskevan hallituksen esityksen säännöskohtaisten perustelujen mukaan kyseisessä säännöksessä on tarkoitus säätää niin sanotun kaksois- ja kolmoistutkinnon maksuttomuudesta. Kaksoistutkinnolla tarkoitetaan ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon suorittamista, kolmoistutkinnolla puolestaan ammatillisen tutkinnon, lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamista. (HE 173/2020 vp, s. 177–178).

Voimassa olevan säännöksen sanamuodon perusteella sen voisi tulkita kattavan vain niin sanotun kolmoistutkinnon maksuttomuuden, koska säännöksessä mainitaan maksuttomuuden ehdoksi ammatillisen koulutuksen ja lukion oppimäärän samanaikainen suorittaminen. Niin sanotussa kaksoistutkinnossa opiskelija ei suorita kuitenkaan lukion koko oppimäärää, vaan ainoastaan tiettyjä oppiaineita valmistautuessaan osallistumaan ylioppilaskirjoituksiin. Oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttomuuden on tarkoitettu kattavan myös kaksoistutkinnon suorittamisen, kuten voi päätellä säännöskohtaisista perusteluista. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaankin tarkennettavaksi siten, että lukion oppimäärän suorittamisen sijaan siinä käytettäisiin sanamuotoa ”lukiokoulutus”.

Voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momenteissa säädetään perusteista, joilla maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa voidaan pidentää. Voimassa olevan pykälän *4 momentin* mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta. Pykälän 4 momentissa säädettyä päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttomuuden pidentämisestä päätettäisiin aina hakemuksen perusteella. Säännöksestä poistettaisiin maininta maksuttomuuden pidentämisestä ilman hakemusta. Sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että maksuttomuuden pidentämistä voisi hakea vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin mukainen maksuttomuuteen oikeuttava aika ei tule riittämään.

Ehdotetun 4 momentin mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päättäisi opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Tältä osin säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Muutoksena säädettäisiin, että maksuttomuuden pidentämistä voisi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua maksuttomuuteen oikeuttavan ajan päättymistä.

17 §. *Maksuttomuuden laajuus.* Pykälän *3 momentissa* säädetään tilanteista, joissa koulutuksen järjestäjän tulee antaa hallintolaissa (434/2003) tarkoitettu hallintopäätös oppivelvollisen pyynnöstä. Lain 16 §:n 4 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaisesti maksuttomuuden pidennys ratkaistaisiin jatkossa aina hakemuksesta, jolloin siitä annettaisiin aina myös hallintopäätös. Py-

kälän 3 momentista ehdotetaankin poistettavaksi maininta siitä, että 16 §:n 4 momentissa tarkoitettua ilman hakemusta tehtävää maksuttomuuden pidennystä koskeva hallintopäätös annettaisiin vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

19 §. Majoituskorvaus oppivelvolliselle. Lain 19 §:ssä säädetään majoituskorvauksen myöntämisen perusteista. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä. Pykälän 1 momentin 1 kohtaan esitetään lisättäväksi säännös, jonka mukaan oppivelvollinen olisi oikeutettu majoituskorvaukseen myös silloin, jos päivittäinen koulumatka odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestää yli kolme tuntia. Päivittäisellä koulumatkalla tarkoitettaisiin meno- ja paluumatkaa. Nopeimmalla kulkuvälineellä puolestaan tarkoitettaisiin koulumatkatukilain sääntelyä vastaavaa omaa matkustustapaa, ei nopeinta julkisen liikenteen kulkutapaa.

20 §. Majoituskorvauksen myöntämisen erityislanteet. Voimassa olevan pykälän 2 momentissa säädetään poikkeustilanteista, joissa oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, vaikka hän ei opiskele 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa lähimmässä lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Säännöstä on tarkoitus soveltaa myös silloin, kun oppivelvollinen opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, mutta tämä ei ilmene säännöksen sanamuodosta. Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen korjaus lisäämällä siihen viittaus lain 19 §:n 4 momentin 2 kohtaan.

23 §. Tietojensaanti. Voimassa olevan pykälän 3 momentissa säädetään aikaisemman koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimittaa oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle, kun oppivelvollinen siirtyy opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä toiselle. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi säännös tietojen toimittamisvelvollisuudesta myös silloin, kun opetuksen tai koulutuksen järjestäjä tekee oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun ilmoituksen asuinkunnalle. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä toimitettava asuinkunnalle 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot, kun oppivelvollisesta tehdään lain 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus asuinkunnalle. Oppivelvollisuuslain 11 §:n 4 momentin mukaan hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ei ole 11 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan mennessä aloittanut 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa. Oppivelvollisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos eronneeksi katsottu oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja.

Ehdotetun säännöksen mukaan vastaavat tiedot olisi annettava myös asuinkunnan pyynnöstä. Pääsääntöinen tietojen toimittamisvelvollisuus on sidottu opetuksen tai koulutuksen järjestäjän asuinkunnalle tekemään ilmoitukseen, joten opetuksen ja koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoituksen tekemisen yhteydessä arvioida myös tietojen luovuttamistarve. Tietojensaantioikeus myös pyynnöstä voisi olla kuitenkin tarpeen silloin, jos asuinkunnalla on epäily siitä, että aiemmallalla opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä saattaisi olla ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi tai opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömiä tietoja. Tällöin asuinkunta voisi pyytää tietoja opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä. Tietoja luovuttavan järjestäjän tulisi tällöinkin arvioida, mitkä tiedot se katsoo välttämättömiksi.

Voimassa olevan pykälän 4 momentissa säädetään rehtorin ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvan opettajan oikeudesta salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. Säännöksen ehdotetaan lisättäväksi säännös ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeudesta. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhuoltotyöhön osallistuvilta.

Oppivelvollisuuslain 14 §:n mukaan asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksemukaisten palveluiden piiriin. Ehdotetuissa uusissa 3 ja 4 momentin säännöksissä tarkoitettujen tietojen liittyisivätkin useimmiten opiskelijan vaativan erityisen tuen tarpeeseen, koska asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen. Viime sijassa asuinkunnan tehtävänä on osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka TUVA- tai TELMA-koulutuksessa. Oppivelvollisuuslain 15 §:ssä säädetään, että jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Tieto vaativan erityisen tuen tarpeesta olisi siis välttämätön asuinkunnan ohjausvastuun toteuttamisessa ja opiskelupaikan osoittamisessa. Tiedot voisivat olla välttämättömiä myös sen arvioinnissa, minkälaisien muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin oppivelvollista olisi tarpeen ohjata. Lisäksi tiedot voisivat olla välttämättömiä oppivelvollisen koulukuntoisuuden arvioinnissa, koska asuinkunnan tulee tarvittaessa ohjata oppivelvollista hakemaan myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä. Tietoja luovuttavan koulutuksen järjestäjän tulisi harkita, mitkä tiedot se katsoo välttämättömiksi.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on selvittävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Vastaava säännös ehdotetaan lisättäväksi ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä todetaan TUVA-koulutuksesta annetun lain 22 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa, että tiedonsaantia koskeva säännös olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momentissa. On siis ajateltu, että tiedonsaantioikeus erityisen tuen päätöksestä toteutettaisiin 23 §:n 3 momentin perusteella. Selkeyden vuoksi erityisen tuen päätöstä koskevasta tietojen luovuttamisvelvollisuudesta ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi erikseen pykälään lisättävässä uudessa 5 momentissa. Erillinen säännös olisi tarpeen myös siksi, että velvollisuus arvioida ja selvittää oppivelvollisen opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta laajenisi koskemaan myös ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Oppivelvollinen opiskelija voi tyypillisesti siirtyä ammatilliseen koulutukseen esimerkiksi nivelvaiheen koulutuksen kautta tai keskeytettyään aiemmin aloittamansa toisen koulutuksen järjestäjän opinnot, jolloin perusopetuksen järjestäjä ei ole pykälän 3 momentissa tarkoitettu aiempi koulutuksen järjestäjä, jolle oppivelvollinen siirtyy. Myös TUVA-koulutukseen on mahdollista siirtyä aiemmin aloitettujen opintojen keskeyttämisen jälkeen.

Perusopetuksen järjestäjä voisi toimittaa 5 momentissa tarkoitettujen tietojen pyytämättä, mutta tiedot voitaisiin antaa myös ammatillisen koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Oppivelvollisen siirtyessä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen tai TUVA-koulutukseen, olisi perusteltua, että perusopetuksen järjestäjä toimittaisi tiedon erityisen tuen päätöksestä oma-aloitteisesti ja samalla, kun se toimittaa pykälän 3 momentin nojalla mahdollisia muita tietoja. Jos oppivelvollinen opiskelija on ennen ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen koulutuksen

tai TUVA-koulutuksen aloittamista osallistunut muuhun perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen, tiedot voitaisiin toimittaa pääsääntöisesti vain koulutuksen järjestäjän pyynnöstä, sillä perusopetuksen järjestäjällä ei yleensä olisi tietoa oppivelvollisen uudesta opiskelupaikasta.

7.2 Perusopetuslaki

46 §. Aikuisten perusopetus. Pykälän 8 momentissa säädetään siitä, milloin aikuisten perusopetuksen opiskelija voidaan katsoa eronneeksi. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi, että opiskelija katsottaisiin eronneeksi myös silloin, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Lisäksi teknisluonteisena tarkennuksesta säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi tarpeeton maininta opiskeluoikeuden menettämisestä.

7.3 Lukiolaki

24 §. Opiskelijan eronneeksi katsominen. Voimassa olevan lukiolain 24 §:ssä säädetään opiskeluoikeuden päättymisestä. Pykälän opiskeluoikeuden päättymistä koskeva terminologia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan muiden koulutusta koskevien lakien käsitteistöä. Jatkossa lukiolain säännöksissä opiskeluoikeuden päättymisen sijaan käytettäisiin käsitettä ”eronneeksi katsominen”. Ehdotetut muutokset olisivat tältä osin teknisluonteisia.

Pykälän *otsikko* ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”Opiskelijan eronneeksi katsominen”.

Voimassa olevan lukiolain 24 §:n 1 momentin mukaan opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädetyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa, samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen, menettää opiskeluoikeutensa. Opiskeluoikeutensa menettää myös sellainen opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskeluoikeuden menettämisen sijaan säännöksessä käytettäisiin käsitettä ”eronneeksi katsominen”. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi ja säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet luettelaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja. Ehdotettu 1 kohta vastaisi voimassa olevan 1 momentin toista virkettä.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämisspäätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi.

Ehdotetun 1 momentin 3 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädetyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa. Ehdotettu 3 kohta vastaisi voimassa olevan 1 momentin ensimmäistä virkettä. Lain 23 §:n 2 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun

erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Voimassa olevaan säännökseen verrattuna eronneeksi katsomisen perusteena ei erikseen mainittaisi sitä, että opiskelijalle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Tämä maininta poistettaisiin tarpeettomana, koska käytännössä tällöin on kyse tilanteesta, että opiskelija ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa, mikä ilmenee jo säännöksen sanamuodosta.

Voimassa olevan pykälän 2 momentissa säädetään, että jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan muissa koulutusta koskevissa laeissa olevan vastaavan säännöksen sanamuotoa. Ehdotetun uuden säännöksen mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsottaisiin eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta. Säännöstä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä antaa opiskeluoikeuden päättymisestä erillisen päätöksen. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan muissa koulutusta koskevissa laeissa olevan vastaavan säännöksen sanamuotoa. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä antaisi päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Säännöstä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

Pykälän 4 momentin ensimmäisessä virkkeessä oleva maininta opiskeluoikeuden menettämisestä ehdotetaan muutettavaksi eronneeksi katsomiseksi. Momentin kolmannelta virkkeeltä ehdotetaan poistettavaksi maininta opiskeluoikeuden menettämisestä. Säännöstä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

7.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta

67 §. Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Ehdotetun säännöksen ensimmäisen virkkeen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Ehdotettu säännös vastaisi nykyistä käytäntöä, mutta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momenttia vastaavasti asiasta ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi.

Ehdotetun uuden momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin myös perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen huomioon ottamisesta oppivelvollisen siirtyessä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle olisi tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, olisi koulutuksen järjestäjän selvítettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Ehdotettu säännös vastaisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa säädettyä. Säännös koskisi sekä ammatillista tutkintokoulutusta että työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

Ehdotetulla erityisen tuen päätöksen siirtämisestä koskevalla sääntelyllä varmistettaisiin, että opiskelijan erityisen tuen tarve ja aiemmin käytetyt tukitoimet tulevat uuden koulutuksen järjestäjän tietoon oppivelvollisen siirtyessä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen. Tällä tuettaisiin sujuvaa siirtymistä perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Säännöstä erityisen tuen päätöksen siirrosta sovellettaisiin vain oppivelvolliseen opiskelijaan. Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin myös silloin, kun oppivelvollisen opiskelija on ennen ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutuksen aloittamista osallistunut muuhun perusopetuksen

jälkeiseen koulutukseen, esimerkiksi lukiokoulutukseen tai TUVA-koulutukseen. Tiedonsaantia koskeva säännös olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n uudessa 5 momentissa järjestäjälle.

97 §. Opiskelijan eronneeksi katsominen. Voimassa olevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 97 §:n 1 momentin mukaan opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet luetteloidaan kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämispäätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi.

Ehdotetun 1 momentin 3 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei olisi suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa suoritusajaksi määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritusajaksi voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

7.5 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

3 §. Koulutuksen järjestäminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti. Ehdotetun säännöksen mukaan työvoimakoulutuksena järjestettävään koulutukseen sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään työvoimakoulutuksesta. Opiskelijoiden valitsemisesta työvoimakoulutukseen päättäisi työ- ja elinkeinotoimisto yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa noudattaen vastaavaa sääntelyä kuin työvoimakoulutuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen opiskelijavalinnassa. Koulutuksessa sovellettaisiin myös muita opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä vastaavasti kuin työvoimakoulutuksena järjestettävässä ammatillisessa koulutuksessa.

18 §. Opiskelijan eronneeksi katsominen. Voimassa olevan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 18 §:n 1 momentin mukaan opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Lisäksi säännöksen mukaan opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädettyssä suoritus-

ajassa, katsotaan eronneeksi. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet luettelaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan säännöksen ensimmäistä virkettä

Ehdotetun 1 momentin *2 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämisspäätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi.

Ehdotetun 1 momentin *3 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädetyssä suoritusajassa. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan säännöksen toista virkettä. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritusajaksi on enintään yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjä voi myöntää opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen.

7.6 Laki vapaasta sivistystyöstä

9 §. *Valtionosuuden määrä.* Pykälän *5 momentissa* säädetään oppivelvollisille suunnatun koulutuksen valtionosuuden määrästä. Pykälän *5 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi myös säännös oppivelvollisille suunnatun koulutuksen järjestämiseen myönnettävästä oppimateriaalilisästä. Ehdotetun säännöksen mukaan *7 a luvussa* tarkoitetun koulutuksen järjestämiseen kansanopiston ylläpitäjälle myönnettäisiin oppimateriaalilisa koulutukseen varatun valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa. Oppimateriaalilisan euromäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Hallituksen esityksen liitteenä olevan asetusluonnoksen mukaan oppimateriaalilisa olisi 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Oppimateriaalilisa myönnettäisiin oppilaitoskohtaisen yksikköhinnan lisäksi. Oppimateriaalilisa ei vaikuttaisi keskimääräiseen yksikköhintaan.

13 §. *Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset.* Voimassa olevan pykälän *3 momentin* mukaan oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi, että oppilaitosten käyttökustannuksista vähennettäisiin myös lain 9 §:n 5 momentin nojalla kustannusten laskemisvuonna myönnetyn oppimateriaalilisan euromäärä. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan opiskelijaviikon yksikköhinta lasketaan kansanopistoille vuosittain jakamalla yksikköhinnan määrittämisestä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kansanopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opistojen saman vuoden opiskelijaviikkojen määrällä. Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaali- ja työvälinekustannukset luettaisiin käyttökustannuksiksi. Oppimateriaalikustannukset on tarkoitus korvata kuitenkin yksikköhinnan lisäksi myönnettävän erillisen euromääräisen korvauksen eli oppimateriaalilisan perusteella. Myönnettyjen oppimateriaalilisien euromäärä ehdotetaan vähennettäväksi käyttökustannuksista ennen yksikköhintojen

laskentaa, jotta oppimateriaalikustannukset eivät tulisi huomioiduiksi kahteen kertaan sekä yksikköhinnan että erillisen oppimateriaalilisan kautta.

Vaihtoehtona myönnetyn oppimateriaalilisan vähentämiselle voisi olla sääntely, jonka mukaan oppimateriaalikustannuksia ei luettaisi kustannuspohjaan. On kuitenkin osittain tulkinnanvaraista, mitkä oppimateriaali- ja työvälinekustannukset tulevat rahoitetuksi yksikköhinnan kautta ja mitkä oppimateriaalilisan kautta, sillä kansanopistot ovat jo nykyisin osittain tarjonneet opiskelijoille oppimateriaaleja. Näin ollen on katsottu selkeämmäksi, että kaikki oppimateriaali- ja työvälinekustannukset voidaan lukea kustannuspohjaan, mutta kustannuspohjasta vähennetään myönnetyn oppimateriaalilisan euromäärä.

25 i §. *Opiskelijan eronneeksi katsominen.* Voimassa olevan vapaasta sivistystyöstä annetun lain 25 i §:n 1 momentin mukaan opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa, menettää opiskeluoikeutensa. Pykälän 2 momentin mukaan opiskelija katsotaan myös eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet luettelaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 2 momentin ensimmäistä virkettä.

Ehdotetun 1 momentin *2 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi.

Ehdotetun 1 momentin *3 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momentin säännöstä.

Ehdotetun 2 momentin mukaan oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan 2 momentin toista virkettä.

Ehdotettu 3 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

Voimassa olevan pykälän *4 momentin* mukaan kansanopiston ylläpitäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan muissa koulutusta koskevissa laeissa olevan vastaavan säännöksen sanamuotoa. Ehdotetun uuden säännöksen mukaan kansanopiston ylläpitäjä antaisi päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

7.7 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä

11 c §. *Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedot henkilön oppivelvollisuuden suorittamisen alkamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä sekä tiedon oppivelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla ohjaus- ja valvontavastuussa olevasta tahosta. Pykälän 2 momentissa säädetään tiedoista, jotka opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin. Voimassa olevan säännöksen mukaan näitä tietoja olisivat tieto oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, sekä tieto oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta. Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava rekisteriin tieto kunnasta, jolle on tehty oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu ilmoitus vailla opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta.

Oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 173/2020 vp, s. 244) on todettu, että tallennettavaksi tulisivat vain sellaiset tiedot, jotka eivät olisi pääteltävissä muutoin. Perusteluissa todetaan, että oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa tarkoitettua lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Tässä perustilanteessa opetuksen järjestäjän ei tarvitsisi erikseen tallentaa tietoa oppivelvollisuuden alkamisesta, vaan se voitaisiin päätellä tietovarantoon 7 §:n perusteella kirjattavan perusopetuksen aloittamistiedon perusteella. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppivelvollisuus alkaa kuitenkin jo vuotta tätä aiemmin. Lisäksi perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin. Näissä tilanteissa perusopetuksen järjestäjän tulisi tallentaa rekisteriin tieto oppivelvollisuuden alkamisesta. Tieto oppivelvollisuuden alkamisesta tulisi tallentaa myös sellaisten oppivelvollisten osalta, jotka muuttavat Suomeen vasta yli 7-vuotiaina. Tällöin tieto kirjattaisiin, kun oppivelvollinen aloittaisi opinnot oppivelvollisuuden suorittamiseksi.

Oppivelvollisuusrekisterin käyttöönoton yhteydessä on selvinnyt, että käytännössä tieto oppivelvollisuuden alkamisesta voidaan päätellä kaikissa tilanteissa opintojen aloitustiedon perusteella, eikä sitä tarvitse erikseen tallentaa. Oppivelvollisuuden alkaminen kirjataan oppivelvollisuusrekisteriin kaikissa tilanteissa sen mukaisesti, kun oppivelvollinen opiskelija on opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella aloittanut opinnot. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sieltä poistettaisiin tallentamisvelvollisuus siltä osin, kun oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana. Tämä tieto voidaan päätellä muista tiedoista, eikä sitä ole käytännössä tallennettu erikseen.

15 §. *Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä.* Oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisuuden suorittaminen päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua tutkinnon taikka niitä vastaavaa Ahvenanmaalla suoritetun tai ulkomaisen koulutuksen. Oppivelvollisuusrekisteri sisältää 11 c §:n 1 momentin mukaisesti tiedon oppivelvollisuuden suorittamisen päättymisestä. Käytännössä tämä tieto päätellään joko 18 ikävuoden täyttymisen perusteella tai sen perusteella, jos oppivelvollinen opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella on suorittanut ammatillisen tutkinnon ennen 18 ikävuoden täyttymistä.

Tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta tallennetaan ylioppilastutkintorekisteriin. Käytännössä on osoittautunut epäselväksi, voiko ja minkä säännöksen nojalla Ylioppilastutkintolautakunta luovuttaa tiedon ylioppilastutkinnon suorittamisesta Opetushallitukselle. Viranomaisten

toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 29 §:n 2 momentin mukaan kyseisessä laissa tarkoitettuihin rekistereihin ja tietovarantoihin sisältyviä tietoja voidaan luovuttaa viranomaiselle opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla viranomaisen lakiin tai laissa säädettyyn tehtävään perustuvan tiedonsaantioikeuden nojalla. Tiedon luovuttaminen voisi olla mahdollista kyseisten säännösten perusteella, mutta se ei ole täysin yksiselitteistä. Edellä mainitut säännökset eivät myöskään sisällä luovutusvelvollisuutta, vaan ainoastaan luovutusoikeuden.

Tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta on tarpeen oppivelvollisuuden suorittamisen ja siihen liittyvän maksuttomuuden päättymisen toteamisen sekä maksuttomuustiedon ja oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilyttämisaikojen määrittelyn kannalta. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin mukaan koulutus on maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 9 c §:n mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Tietovarantoon on tallennettava myös tieto siitä, että opiskelijan oikeutta maksuttomaan koulutukseen on pidennetty oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan lain 9 c §:ssä tarkoitettua maksuttomuutta koskevat tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt. Lain 11 e §:n mukaan myös oppivelvollisuusrekisteriin tallennetut tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Opetushallitukselle luovutettaisiin oppivelvollisuusrekisteriin tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Säännös selkeyttäisi oikeustilaa sen suhteen, minkä säännöksen perusteella kyseinen tieto voidaan luovuttaa ja sisältäisi myös luovutusvelvollisuuden.

Ehdotettu muutos selkeyttäisi oikeustilaa sen suhteen, minkä säännöksen perusteella Ylioppilastutkintolautakunta voi luovuttaa Opetushallitukselle tiedon ylioppilastutkinnon suorittamisesta. Opetushallitus tarvitsee tietoa oppivelvollisuusrekisterin ylläpidossa, jotta rekisteriin voidaan merkitä tieto oppivelvollisuuden päättymisestä, jos alle 18-vuotias henkilö on suorittanut ylioppilastutkinnon. Lisäksi tietoa tarvitaan maksuttomuustiedon ja oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilyttämisaikojen määrittelyssä. Opetushallituksen ylläpitämän Valpas-palvelun kautta oppivelvollisuusrekisteriin tallennetut tiedot ovat koulutuksen järjestäjien käytettävissä ja koulutuksen järjestäjä voi tarkistaa, onko alle 18-vuotiaan opiskelijan oppivelvollisuuden suorittamisvelvollisuus jo päättynyt. Lisäksi koulutuksen järjestäjä tarvitsee tietoa sen määrittämisessä, onko opiskelijalla oikeus oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, sillä oikeus maksuttomaan koulutukseen on vain ensimmäiseksi suoritettavassa tutkinnossa, ellei kyseessä ole ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon samanaikainen suorittaminen.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Lakiehdotukseen vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta sisältyisi 9 §:n 5 momenttiin asetuksenantovaltuus, jonka mukaan oppimateriaalilisen euromäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Hallituksen esityksen liitteenä olevan asetusluonnoksen mukaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa säädetyin koulutuksen oppimateriaalilisia olisi 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Asetuksen sisältöä on kuvattu tarkemmin 9 §:n 5 momentin säännöskohtaisten perusteluiden yhteydessä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lakiehdotukset tulisivat voimaan 1.8.2022.

Oppivelvollisuuslain muuttamista koskevaan lakiehdotukseen sisältyisi siirtymäsäännös siitä, että jos opiskelija olisi ennen lain voimaan tuloa aloittanut 4 §:ssä tarkoitetut opinnot ja ollut oikeutettu 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyisi näissä opinnoissa, vaikka opiskelija ei 2 §:n nojalla olisi enää oppivelvollinen. Ehdotetulla säännöksellä varmistettaisiin niiden opiskelijoiden oikeusturvaa, jotka ovat ennen lain voimaantuloa ehtineet aloittaa opintonsa siten, että heidän on katsottu maksuttomaan koulutukseen oikeutetuiksi, mutta eivät jatkossa kuuluisi enää oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin. Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyisi kuitenkin vain niissä opinnoissa, jotka opiskelija on aloittanut ennen lain voimaantuloa. Jos henkilö tämän jälkeen aloittaisi uudet opinnot, arvioitaisiin oikeus maksuttomuuteen näissä opinnoissa opintojen aloittamishetkellä voimassa olevan lainsäädännön nojalla.

10 Toimeenpano ja seuranta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut 1.10.2021 oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon seurantasuunnitelman vuosille 2021–2024 (Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: seurantasuunnitelma 2021–2024, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163531>). Seurantasuunnitelman mukaisesti oppivelvollisuuden laajentamisen seuranta jakautuu seuraaviin hallituksen esityksen mukaisiin temaattisiin kokonaisuuksiin: 1. Oppivelvollisten hakeutuminen koulutukseen ja koulutukseen pääsy, 2. Opinto-ohjaus ja koulutukseen kiinnittyminen, 3. Opetus ja ohjaus, 4. Erityinen tuki ja muut tukimuodot, 5. Oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointi, 6. Uudistuksen kustannusvaikutukset, 7. Uudistuksen tavoitteiden toteutuminen ja vaikuttavuus.

Hallituksen esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurattaisiin osana oppivelvollisuuden seurantasuunnitelman mukaista seuranta. Seurantasuunnitelman 1. temaattisessa kokonaisuudessa oppivelvollisten koulutukseen hakeutumista ja pääsyä seurataan vuosittain ottaen huomioon koulutukseen pääsyn ja oppivelvollisten ohjauksen kannalta kriittiset ajankohdat pitkin vuotta. Seurantasuunnitelmassa todetun mukaisesti seurannan tavoitteena on varmistaa, että kaikki oppivelvolliset hakeutuvat perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja myös saavat opiskelupaikan riippumatta siitä, missä päin Suomea asuvat. Erityistä huomiota kiinnitetään erityiseen tukeen tai vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen, maahanmuuttajien sekä ilman perusopetuksen päättötodistusta jääneiden opiskelijoiden koulutuspolkuihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat käynnistäneet maahan muuttaneiden perusopetuksen oppilaiden oppimis- ja koulunkäyntivalmiuksia tukevan toimenpideohjelman. Vuosille 2022–2026 ajoittuva ohjelma suunnataan erityisesti vuosiluokkien 7-9 oppilaille. Toimenpideohjelmalla vahvistetaan erityisesti vieraskielisten sekä vasta maahan tulleiden oppilaiden kielitaitoa, opiskelu- ja koulunkäyntivalmiuksia sekä perustaitoja sekä varmistetaan sujuvia

siirtymiä toiselle asteelle, sekä valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen. Toimenpideohjelma on osa perusopetuksen Oikeus oppia –ohjelmaa. Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden perustaitojen toimenpideohjelmaan on varattu 13 miljoonaa euroa. Tämä toimenpideohjelma tukee osaltaan vasta maahan tulleiden nuorten oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen ensimmäisten vuosien rahoitukseen sovelletaan siirtymämenettelyä niin kauan kuin rahoituksen perusteena ei voida käyttää tilastotietoihin ilmoitettuja tässä koulutuksessa toteutuneita opiskelijaviikkoja. Opetus- ja kulttuuriministeriön 4.11.2021 päivätyllä päätöksellä kansanopistojen vuoden 2022 valtionosuuden perusteena käytettävien opiskelijaviikkojen määrän vahvistamisesta ja opiskelijaviikkojen yksikköhinnan määrittämisestä, oppivelvollisille suunnatun koulutuksen lisärahoitus on ennakollinen rahoitus, joka määräytyy siirtymämenettelyn mukaisesti 20.9.2021 Opetushallitukselle ilmoitetun opiskelijamäärän perusteella. Ennakollinen rahoitus tarkistetaan syyslukukauden osalta Opetushallitukselle 20.9.2022 ilmoitetun opiskelijamäärän mukaisesti, mistä syystä lokakuussa 2022 annetaan tämän koulutuksen osalta uusi tarkistettu päätös, jossa aiemmin myönnetty ennakollinen rahoitus tarkistetaan syyslukukauden osalta todellisen opiskelijamäärän mukaiseksi. Samalla päätöksellä voitaisiin myös syyslukukauden rahoitettavien opiskelijaviikkojen osalta lisätä rahoitettavaksi esityksessä ehdotettu opiskelijaviikkokohtainen oppimateriaalilisä.

11 Suhde muihin esityksiin

(Täydennetään tarvittaessa.)

12 Suhde perustuslakiin ja säättämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla olisi erityisesti merkitystä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuuden ja 16 §:n sivistyksellisten oikeuksien kannalta. Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin syrjintäkiellon mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Ehdotetut muutokset 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksien laajentamisesta, opiskelupaikan osoittamismenettelyn nopeuttamisesta ja tiedonsaantioikeuksien laajentamisesta tukisivat perustuslain mukaisen yhdenvertaisuuden ja lasten oikeuksien toteutumista. Ehdotetut muutokset tukisivat erityisesti vieraskielisten sekä vammaisten ja muuten haavoittuvassa asemassa olevien lasten oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia.

Ehdotetuilla muutoksilla otettaisiin huomioon myös lapsen etuun liittyvät yksilölliset näkökohdat. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on painotettu, että lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti myös sääntelyn soveltamisessa (PeVL 18/2020 vp, ks. myös PeVM 14/2020 vp, s. 2, PeVM 6/2020 vp, s. 3, PeVL 18/2018 vp, s. 3, PeVL 17/2018 vp, s. 3). Ehdotetut muutokset tukisivat myös vammaisyleissopimuksen (Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja, SopS 27/2016) mukaisten vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen koskevien määräysten toteuttamisesta. Lisäksi ne tukisivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen edun huomioon ottamista.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Momentin toisen virkkeen mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on todennut oppivelvollisuuden laajentamiseen antamassaan lausunnossa, että oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta

(PeVL 43/2020 vp, s. 4, myös PeVL 48/2021 vp, s. 2). Oppivelvollisuuden laajentamiseen annetussa lausunnossa todetaan lisäksi perustuslain 16 §:n 1 momentista seuraavan, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4). Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuden suorittamismuotoja laajennettavaksi 17 vuotta täyttäneiden osalta. Oppivelvollisikäisten osalta sekä lasten että aikuisten perusopetus kuuluisivat perustuslain 16 §:n 1 momentin piiriin. Molemmat perusopetuksen suorittamismuodot olisivat oppivelvollisille perustuslain 16 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla maksuttomia. Myös majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisella varmistettaisiin oppivelvollisten perustuslain mukaista oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Perustuslain mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Voimassa olevassa oppivelvollisuuslaissa, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, rajataan oppivelvollisuuden soveltamisalan piiriin kuuluvaa henkilökuntaa. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin sanamuodon mukaan oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset. Oppivelvollisuuden piiriin kuulumista koskevan säännöksen sanamuoto siirrettiin sellaiseen perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta, ja kyseistä soveltamiskäytäntöä on sovellettu myös uuden oppivelvollisuuslain mukaiseen laajennettuun oppivelvollisuuteen.

Esityksessä ehdotetaan rajattavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset alaikäiset henkilöt, jotka ovat oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa eli ovat hakeutuneet Suomeen vapaaehtoisesti suorittamaan toisen asteen opintoja. Osittain tällaiset henkilöt rajautuvat soveltamisalan ulkopuolelle jo nykyisin siitä riippuen, ovatko he hakeneet ja onko heille myönnetty kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta vai ei. Uutta oppivelvollisuuslakia säädettäessä tarkoituksena ei ole ollut, että Suomessa tilapäisesti opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt tulisivat oppivelvollisuuden piiriin, koska oppivelvollisuuslain mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia ei ole asiallisesti perusteltua soveltaa tällaisiin opiskelijoihin. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden tulkintakäytäntö, eli vakinaisen asumisen ja täten oppivelvollisuuden sitominen kotikuntaan, on kuitenkin tuonut tämän opiskelijaryhmän laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.

Ehdotuksessa rajattaisiin oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt, joilla on kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta. Oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolella ovat jo tällä hetkellä ne Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt, joilla ei ole kotikuntalaisa tarkoitettua kotikuntaa. Ehdotetulla muutoksella kaikki Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat alaikäiset henkilöt asetettaisiin yhdenvertaiseen asemaan siitä riippumatta, onko heillä kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta vai ei. Kotikunnan saaminen perustuu hakemukseen ja Suomessa voi tilapäisesti oleskella myös ilman kotikuntaa. Tätä opiskelijaryhmää ei asetettaisi erilaiseen asemaan perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyillä lähtökohtaisesti kielletyillä erotteluperusteilla, vaan ehdotetun muutoksen myötä kaikki opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat olisivat kotikuntastatuksesta ja iästä riippumatta yhdenvertaisessa oikeudellisessa asemassa. Opiskelutarkoituksessa oleskelun voidaan katsoa olevan määräävämpi vakinaista asumista ja samanlaista tosiasiallista oikeusasemaa määrittävä tekijä kuin kotikuntalaisen mukaisen kotikunnan olemassaolon, joka voi olla osin sattumanvaraista.

Ehdotetulla oppivelvollisuuslain soveltamisalan muutoksella selkeytettäisiin Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevan alaikäisen opiskelijan ja hänen huoltajansa oikeudellista asemaa. Ehdotetulla muutoksella mahdollistettaisiin, että opiskelijalla olisi oikeus keskeyttää ne opin-

not, joihin hän on vapaaehtoisesti hakeutunut. Ehdotetun muutoksen myötä opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevan alaikäisen opiskelijan huoltajaan ei myöskään voitaisi kohdistaa oppivelvollisuuden suorittamisen valvontavastuuta ja sen laiminlyönnin perusteella määrättäviä mahdollisia sanktioita.

Oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle rajaaminen tarkoittaisi Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien henkilöiden kohdalla myös sitä, että heillä ei olisi oikeutta oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen. Näiden henkilöiden osalta koulutus kuuluisi perustuslain 16 §:n 2 momentin alaisuuteen, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä 16 §:n 1 momentin mukaisen oikeuden maksuttomaan perusopetukseen on katsottu tarkoittavan perusopetuslaissa säädettyä lasten perusopetusta (esim. PeVL 59/2010 vp, s. 5). Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä perustuslakivaliokunta on todennut oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen olevan perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta, josta valiokunta on todennut seuraavan, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4).

Perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen osallistuu jo voimassa olevan sääntelyn nojalla alaikäisiä opiskelijoita, joita ei katsota oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisiksi ja jotka eivät täten ole oikeutettuja oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen. Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi ja vähäisessä määrin laajennettavaksi sitä alaikäisten opiskelijoiden joukkoa, joka rajautuisi oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Perustuslakivaliokunnan oppivelvollisuutta ja siihen liittyvää maksuttomuutta koskeva tulkintakäytäntö huomioiden perusopetuksen jälkeisen koulutuksen voidaan katsoa olevan perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyn opetuksen maksuttomuuden piirissä vain oppivelvollisuuteen kuuluvan opetuksen osalta.

Perustuslakivaliokunta on oppivelvollisuuden laajentamiseen antamassaan lausunnossa (s. 9-10) kiinnittänyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevan sääntelyn yhteydessä huomiota perustuslain yhdenvertaisuussääntelyyn sekä vammaisyleissopimuksen ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaisiin vammaisten henkilöiden koulutukseen pääsyyn liittyviin oikeuksiin. Perustuslakivaliokunnan mukaan sinänsä on selvää, että terveydentila ja vammaisuus voivat joissakin tapauksissa muodostua käytännössä esteiksi opintojen harjoittamiselle (PeVL 60/2010 vp, s. 3/II). Valiokunta viittasi myös ammatillisen koulutuksen kokonaisuudistuksen yhteydessä lausumaansa (PeVL 22/2017 vp, s. 4) ja totesi, että sairaus tai vamma ei valiokunnan mielestä kuitenkaan voi olla lähtökohtainen peruste sulkea lasta oppivelvollisuuden ja siten maksuttoman perusopetuksen sekä jatkossa myös toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevaa säännöstä tarkennettiin lisäämällä oppivelvollisuuslain 7 §:n 3 momenttiin säännös, jonka mukaan ennen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevan päätöksen tekemistä tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen 1 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa, eli keskeytettäessä oppivelvollisuuden suorittaminen pitkäaikaisen sairauden, vamman tai elämäntilanteen vuoksi, mahdollista yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla (SiVM 15/2020 vp). Lisäksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa säädetään, että oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämi-

nen tehdään aina oppivelvollisen tai hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa hakemuksesta, ei missään tilanteessa viranomaisaloitteisesti, ja määräaikainen keskeyttäminen on aina ensisijaista. Toistaiseksi keskeyttämisen kynnyks on siis laissa asetettu varsin korkeaksi.

Esityksessä ehdotetun säännöksen eronneeksi katsomisesta, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi, ei voida katsoa tosiasiallisesti heikentävän henkilön sivistyksellisiä oikeuksia, eli mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuuttaan ja osallistua koulutukseen. Eronneeksi katsominen tässä tilanteessa on luonteeltaan toistaiseksi tehtävästä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä johtuva teknisluonteinen seuraus. Käytännössä kyse on tilanteesta, jossa jo oppivelvollisen tahdonilmaisuu perustuvan hakemuksen perusteella on arvioitu, ettei oppivelvollinen tosiasiaa voi suorittaa oppivelvollisuuttaan ja este on pysyvä. Mikäli kuitenkin olisi niin, että oppivelvollisen tilanne muuttuisi, pääsisi henkilö takaisin oppivelvollisuuden ja opintojen piiriin hakeutumalla uudelleen koulutukseen.

Perustuslain 10 § turvaa yksityiselämän suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvattu yksityiselämän suojan piiriin. Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain mukaisessa ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia, joista säädetäisiin oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momenteissa. Lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen käyttämisestä erityisen tuen tarpeen selvittämisen ja arvioinnin pohjana oppivelvollisen opiskelijan aloittaessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutuksen, jota koskeva tiedonsaantioikeus olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momentissa. Edellä mainittujen säännösten perusteella käsiteltäisiin henkilötietoja, jotka liittyvät opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn ja näin ollen ovat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 14/2018 vp) katsonut lähtökohtaisesti riittävää olevan, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa. Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi valiokunnan mukaan jatkossa ensisijaisesti taata yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (ks. myös PeVL 2/2018 vp, s. 5, PeVL 1/2020 vp, s. 2, PeVL 4/2020 vp, s. 8).

Esityksessä lähdetään siitä, että henkilötietojen osalta EU:n tietosuoja-asetusta täydentäviä säännöksiä on mahdollista säätää, koska kyseessä on asetuksen 6 artiklan 1. kohdan c alakohdan tarkoittama käsittelyperuste eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 3–5 momentissa tarkoitettut tiedot olisivat tyypillisesti erityisen tuen tarvetta tai muutoin oppivelvollisen terveyttä koskevia tietoja. Terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä. Ehdotettujen säännösten yhteensopivuutta yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa sekä kansallisen liikkumavaran käyttöä on arvioitu esityksen jaksossa 4.2.3.4. *Tietosuoja-vaikutukset*.

Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja

tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 20/2020 vp, s. 4, PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40). Salassa pidettävän tiedon luovuttamisen osalta perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (esim. PeVL 4/2017 vp). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 46/2016 vp, s. 5—6 ja siinä viitatu lausunnot).

Esityksessä ehdotetun erityisiä henkilötietoja koskevan sääntelyn oikeasuhtaisuus on huomioitu säätämällä oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momenteissa tarkoitettu tiedonsaantioikeus vain välttämättömiin tietoihin ja määrittelemällä mahdollisimman täsmällisesti ja tarkkarajaisesti tietoa saavat tahot ja tilanteet, joissa tietoja tulee luovuttaa. Tietojen luonteeseen liittyen tietojen luovuttajalle jäisi kuitenkin tapauskohtaisesti sen arvioiminen, mitkä tiedot se katsoo asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun sekä opiskelupaikan osoittamisen kannalta välttämättömiksi, eikä luovutettavia tietoja olisi säännöksessä mahdollista luetteloida yksityiskohtaisesti. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momentin mukainen tiedonsaantioikeus olisi sanamuodoltaan pykälän 3 ja 4 momenteja täsmällisempi ja tarkkarajaisempi. Säännöksen mukaan tiedonsaantioikeus koskisi perusopetuslaissa tarkoitettua erityisen tuen päätöstä, joka perusopetuksen järjestäjän tulisi toimittaa uudelle koulutuksen järjestäjälle oppivelvollisen opiskelijan aloittaessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettun koulutuksen tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettun koulutuksen. Ehdotettuun 5 momentin säännökseen ei sisältyisi välttämättömyytedellytystä, sillä tiedonantaja, tiedonsaaja, luovutettava tieto ja luovutustilanne olisi säädetty säännöksessä yksityiskohtaisesti.

Ehdotetun erityisiä henkilötietoja koskevan sääntelyn voidaan katsoa ottavan huomioon tietosuoja-asetuksen vaatimukset erityisten henkilötietojen käsittelystä sekä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisia tietoja koskevan tulkintakäytännön. Kansallinen erityissääntely katsottaisiin välttämättömäksi myös riskiperustaisen lähestymistavan näkökulmasta, koska kyse on terveydentilaa ja toimintakykyä koskevien erityisten henkilötietojen käsittelystä, ja siksi on olemassa riski rekisteröidyn kannalta, mikäli yksityiskohtaista sääntelyä ei olisi. Tietojen luovutusmahdollisuus rajoittaisi henkilön yksityisyyden suojaa, mutta toisaalta varmistaisi sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, joka esityksessä katsotaan perusteeksi säätää terveydentilaa koskevien tietojen luovutusmahdollisuudesta.

Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaisesti kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut, että tehtävistä säädetäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitetaan (PeVL 29/2009 vp, PeVL 50/2005 vp, s. 2/I, PeVL 41/2002 vp, s. 3/II). Vaatimus kuntien rahoitusperiaatteesta toteuttaa kuntien perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaista itsehallintoa. Esityksessä ei ehdoteta kunnille uusia tehtäviä. Esityksellä mahdollistettaisiin 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten jatkaminen lasten perusopetuksessa, mutta tämä ei olisi kuntia velvoittava tehtävä. Kunnat ovat tosiasiaassa tarjonneet tätä mahdollisuutta ilman siihen velvoittavaa säännöstä ja esityksessä ehdotetun muutoksen myötä tämä katsottaisiin hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suorittamismuodoksi. Kyseessä olisi samankaltainen tilanne kuin esimerkiksi silloin, jos kunta lukiokoulutuksen järjestäjänä vapaehtoisesti tarjoaa opiskelijoille maksuttomia oppimateriaaleja tai koulukuljetuksia, vaikka laki ei tähän velvoita.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti, 5 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 momentti, 15 §, 16 §:n 1 ja 4 momentti, 17 §:n 3 momentti, 19 §:n 1 momentin 1 kohta, 20 §:n 2 momentti sekä 23 §:n 3 ja 4 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 15 a § ja 23 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päätyminen

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta ja hänen maassa oleskelunsa peruste on muu kuin opiskelu.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

13 §

Oppivelvollisen eronneeksi katsominen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitettut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opintonsa keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

15 §

Opiskelupaikan osoittaminen

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle voidaan oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädetyn määräajan päättymistä.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollisen henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuksien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoitetulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

15 a §

Menettely opiskelupaikan osoittamisessa

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen sekä koulutuksen järjestäjälle.

Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämisluva taikka joka järjestää koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen ja mahdollistaa opintojen aloittaminen mahdollisimman pian.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukiokoulutusta, oikeus maksuttomaan koulutukseen

päätyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Maksuttomuuden pidentämistä voi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua maksuttomuuteen oikeuttavan ajan päättymistä.

17 §

Maksuttomuuden laajuus

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, edellä 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuutta sekä edellä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettua opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestää yli kolme tuntia;

20 §

Majoituskorvauksen myöntämisen erityistilanteet

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa ja mainitun pykälän 4 momentin 2 kohdassa säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa mainitussa kohdassa tarkoitettua oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa.

23 §

Tietojensaanti

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Kun oppivelvollisesta tehdään 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus asuinkunnalle, koulutuksen järjestäjän on salassapito-säännösten estämättä toimitettava asuinkunnalle 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän tai asuinkunnan pyynnöstä.

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. Oppivelvollisen asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 46 §:n 8 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1216/2020, seuraavasti:

46 §

Aikuisten perusopetus

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa. Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Lisäksi opiskelija katsotaan eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

lukiolain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 24 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1217/2020, seuraavasti:

24 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoitukseenaan ole jatkaa opintoja;
- 2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut opintojaan tämän lain 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 97 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1218/2020, sekä
lisätään 67 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

67 §

Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, on koulutuksen järjestäjän selvítettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 18 §:n 1 momentti, sekä
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa (1117/2021), uusi 4 momentti seuraavasti:

3 §

Koulutuksen järjestäminen

Tässä laissa tarkoitettua koulutusta voidaan järjestää myös työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena järjestettävään koulutukseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään työvoimakoulutuksesta.

18 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädetyssä suoritusajassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 9 §:n 5 momentti, 13 §:n 3 momentti ja 25 i §,
sellaisena kuin ne ovat 9 §:n 5 momentti ja 25 i § laissa 1219/2020 sekä 13 §:n 3 momentti laissa 579/2015, seuraavasti:

9 §

Valtionosuuden määrä

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta. Lisäksi 7 a luvussa tarkoitettujen koulutuksen järjestämiseen kansanopiston ylläpitäjälle myönnetään oppimateriaalilisia koulutukseen varatun valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa. Oppimateriaalilisen euromäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

13 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä sekä 9 §:n 5 momentin nojalla kustannusten laskemisvuonna myönnetyn oppimateriaalilisen euromäärä.

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa.

Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien,

kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 c ja 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 11 c §:n 2 momentti ja 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 11 c §:n 2 momentti laissa 1221/2020, seuraavasti:

11 c §

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitetusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

15 §

Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 14 §:n 2 momentissa tarkoitetut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakenneet johonkin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuun koulutukseen. Opetushallitukselle luovutetaan tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sanna Marin

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti, 5 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 momentti, 15 §, 16 §:n 1 ja 4 momentti, 17 §:n 3 momentti, 19 §:n 1 momentin 1 kohta, 20 §:n 2 momentti sekä 23 §:n 3 ja 4 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 15 a § ja 23 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia.

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. *Lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta ja hänen maassa oleskelunsa peruste on muu kuin opiskelu.*

5 §

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla *aikuisten* perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

13 §

13 §

*Oppivelvollisen eronneeksi katsominen**Oppivelvollisen eronneeksi katsominen*

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitettut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitettut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava *opintonsa* keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

15 §

15 §

*Opiskelupaikan osoittaminen**Opiskelupaikan osoittaminen*

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. *Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty edellä mainitun koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen.* Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollisen henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuksien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoitulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalle sekä koulutuksen järjestäjälle.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

voidaan oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädetyn määräajan päättymistä.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollisen henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuksien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoitulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

15 a §

Menettely opiskelupaikan osoittamisessa

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen tai

muulle lailliselle edustajalleen sekä koulutuksen järjestäjälle.

Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa taikka joka järjestää koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen ja mahdollistaa opintojen aloittaminen mahdollisimman pian.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja *lukiokoulutusta*, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. *Maksuttomuuden pidentämistä voi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun maksuttomuuteen oikeuttavan ajan päättymistä.*

17 §

Maksuttomuuden laajuus

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, *mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettua ilman hakemusta tehtävää maksuttomuuden pidennystä*, edellä 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuutta sekä edellä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

17 §

Maksuttomuuden laajuus

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, edellä 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuutta sekä edellä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä;

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä *tai päivittäinen koulumatka odotuksineen nopeinta kulkuvälinettä käyttäen kestää yli kolme tuntia*;

20 §

Majoituskorvauksen myöntämisen erityislanteet

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa

20 §

Majoituskorvauksen myöntämisen erityislanteet

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa *ja mainitun pykälän 4 momentin 2 kohdassa* säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa

mainitussa kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa.

mainitussa kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa.

23 §

Tietojensaanti

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

23 §

Tietojensaanti

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. *Kun oppivelvollisesta tehdään 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus asuinkunnalle, koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä toimitettava asuinkunnalle 14 §:ssä säädetyt ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot.* Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän tai asuinkunnan pyynnöstä.

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. *Oppivelvollisen asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 14 §:ssä säädetyt ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.*

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Jos opiskelija on ennen lain voimaan tuloa aloittanut 4 §:ssä tarkoitetut opinnot ja ollut oikeutettu 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyy näissä opinnoissa, vaikka opiskelija ei 2 §:n nojalla ole enää oppivelvollinen.

2.

Laki

perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 46 §:n 8 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1216/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

46 §

46 §

Aikuisten perusopetus

Aikuisten perusopetus

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa. Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Oppivelvollisen *opiskelu-oikeuden menettämisessä ja* eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa. Opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. *Lisäksi opiskelija katsotaan eronneeksi, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.* Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

lukiolain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lukiolain (714/2018) 24 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1217/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Opiskeluoikeuden päätyminen

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa, *samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen*, menettää opiskeluoikeutensa. Opiskeluoikeutensa menettää myös sellainen opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja.

Jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Koulutuksen järjestäjä antaa opiskeluoikeuden päättymisestä erillisen päätöksen.

Oppivelvollisen katsotaan menettäneen opiskeluoikeutensa 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen *opiskeluoikeuden me-*

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja;

2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;

3) hän ei ole suorittanut opintojaan tämän lain 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

nettämisessä ja eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 97 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1218/2020, sekä
lisätään 67 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

67 §

67 §

Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloitessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, on koulutuksen järjestäjän selvítettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

97 §

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;

2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;

3) hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 3 ja 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 18 §:n 1 momentti, sekä
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa (1117/2021), uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Koulutuksen järjestäminen

3 §

Koulutuksen järjestäminen

Tässä laissa tarkoitettua koulutusta voidaan järjestää myös työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena järjestettävään koulutukseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään työvoimakoulutuksesta.

18 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädettyssä suoritusajassa, katsotaan eronneeksi.

18 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:
1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
2) oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
3) hän ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädettyssä suoritusajassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 9 §:n 5 momentti, 13 §:n 3 momentti ja 25 i §,
sellaisena kuin ne ovat 9 §:n 5 momentti ja 25 i § laissa 1219/2020 sekä 13 §:n 3 momentti laissa 579/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Valtionosuuden määrä

Valtionosuuden määrä

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta.

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta. *Lisäksi 7 a luvussa tarkoitettua koulutuksen järjestämiseen kansanopiston ylläpitäjälle myönnetään oppimateriaalilisä koulutukseen varatun valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa. Oppimateriaalilisan euromäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.*

13 §

13 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä.

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä *sekä 9 §:n 5 momentin nojalla kustannusten laskemisvuonna myönnetyn oppimateriaalilisan euromäärä.*

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa, *menettää opiskeluoikeutensa.*

Opiskelija katsotaan myös eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi.

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;

2) *oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;*

3) *hän ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa.*

Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjä antaa päätöksen *opiskelijan eronneeksi katsomisesta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

7.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 c ja 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 11 c §:n 2 momentti ja 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 11 c §:n 2 momentti laissa 1221/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 c §

11 c §

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto *oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, sekä tieto mainitun lain 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.*

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

15 §

15 §

Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä

Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 14 §:n 2 momentissa tarkoitettut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakeneet johonkin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuun koulutukseen.

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 14 §:n 2 momentissa tarkoitettut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakeneet johonkin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuun koulutukseen. *Opetushallitukselle luovutetaan tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Valtioneuvoston asetus

vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
lisätään vapaasta sivistystyöstä annettuun asetukseen (805/1998) uusi 3 b § seuraavasti:

3 b §

Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisä

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa säädetyn koulutuksen oppimateriaalilisä on 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2022.